

Sini Kiiski

”MIETIN KYLLÄ, ET MIHIN NÄITÄ
ASIAKKAITA SITTE LAITTAIS, JOS
HANKE EI SAA PYSYVYYTTÄ.”

Yhteistyötahojen mielipiteitä Ota
ajoissa väkivalta puheeksi - kehittä-
mishankkeesta.

Opinnäytetyö

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Marraskuu 2011

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Opinnäytetyön päivämäärä 21.11.2011
Tekijä(t) Sini Kiiski	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Kansalaistoiminta ja nuorisotyö	
Nimeke "Mietin kyllä, et mihin näitä asiakkaita sitte laittais jos hanke ei saa pysyvyyttä." Yhteistyötahojen mielipiteitä Ota ajoissa väkivalta puheeksi -kehittämishankkeesta.		
Tiivistelmä Nykyään käydään yhä laajempaa keskustelua perheväkivallasta, ja sen myötä on käynnistetty useita toimenpiteitä väkivallan vähentämiseksi, sekä ennaltaehkäisemiseksi. Perheväkivaltaa esiintyy kaikkialla maailmassa ja toisin kuin luullaan, myös kaikissa sosiaaliluokissa. Toisaalta vaikka perheväkivallasta käydään paljon keskustelua, niin resurssien vähentämisen myötä on väkivallan vähentäminen ja ennaltaehkäiseminen aina vain vaikeampaa. Opinnäytetyön tavoitteena oli hankkia Ota ajoissa väkivalta puheeksi -kehittämishankkeelle tietoa sen yhteistyökumppaneiden mielipiteistä yhteistyöstä, palvelun vaikutuksista asiakkaisiin ja työhön, sekä itse hankkeesta. Opinnäytetyöllä perustellaan tämänlaisen palvelun merkittävyyttä ja tarpeellisuutta Kymenlaakson alueella. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tutkimuksen aineiston kerääminen on toteutettu kesällä 2011 haastatteleamalla kehittämishankkeen yhteistyötahojen työntekijöitä teemahaastattelun mukaisesti. Teemahaastattelusta syntynyt aineisto muodostaa yhdessä perheväkivaltaa koskevan kirjallisuuden kanssa opinnäytetyön koko aineiston. Työntekijöiden haastattelut osoittivat kehittämishankkeen tarjoaman palvelun olevan tärkeä osa perheväkivaltatilanteessa olevien perheiden auttamista. Haastattelusta kävi ilmi myös tämänkaltaisen väkivaltatyönpalvelun puuttuminen kokonaan Kymenlaakson alueelta, jos kehittämishankkeen tuottama palvelu ei saa jatkoa hankkeen päättymisen jälkeen.		
Asiasanat (avainsanat) perheväkivallan muodot, väkivallan kokija, väkivallan tekijä, avun hakeminen, auttamismahdollisuudet		
Sivumäärä 44 + 2	Kieli Suomi	URN
Huomaus (huomaukset liitteistä) Tutkimuslupahakemus Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiliitto ry:n johtokunnalle sekä Kysymysrunko työntekijöiden haastatteluihin liitteenä.		
Ohjaavan opettajan nimi Hanne Salovaara-Pitkänen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys ry:n Ota ajoissa väkivalta puheeksi -kehittämishanke.	

DESCRIPTION

 <p>MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences</p>		Date of the bachelor's thesis 21 November 2011
Author(s) Sini Kiiski	Degree programme and option Civic activities and youth work	
Name of the bachelor's thesis "It makes you think these customers, if the project is not continued." Cooperation partners' opinions about Take time for violent speech – development project.		
Abstract Domestic violence is a topic of broader discussion today and several measures to reduce and prevent violence have been launched. Family violence occurs everywhere in the world, and in contrast to popular belief in all social classes. On the other hand, although there is a lot of discussion about domestic violence, as a result of less the reduction and prevention of violence is becoming more and more difficult. The aim of the thesis is to acquire the <i>Ota ajoissa väkivalta puheeksi</i> development project information about their partners' views on co-operation the impacts of the service on customers and work and about the project itself. The thesis seeks to justify the availability of this kind of service and its significance for the Kymenlaakso region. The thesis is a qualitative study. The data was collected in the summer of 2011 by interviewing development co-operation partners' employees in accordance with the theme interview. The theme interviews together with the data on domestic violence literature comprise entire material of this thesis. Interviews with the employees show that the service provided by the development project is important for families experiencing domestic violence. The interviews also show the complete absence of this kind of service in the Kymenlaakso area, if the service provided by the development project should not be continued after the project ends.		
Subject headings, (keywords) forms of domestic violence, victim of violence, perpetrator of violence, asking for aid, possibilities of aid		
Pages 44 + 2	Language Finnish	URN
Remarks, notes on appendices Research permit and frames of employers interviews as an attachment		
Tutor Hanne Salovaara-Pitkänen	Bachelor's thesis assigned by Kymenlaakso's Union of mother and child homes and shelters development project <i>Ota ajoissa väkivalta puheeksi</i> .	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	OTA AJOISSA VÄKIVALTA PUHEEKSI - KEHITTÄMISHANKE.....	2
3	VÄKIVALTA PERHEESSÄ JA LÄHISUHTEESSA	3
3.1	Perheväkivalta.....	3
3.2	Väkivaltatilanteiden kehittyminen perheessä	8
3.3	Selitysmalleja perheväkivallalle	11
3.4	Perheväkivallan seuraukset ja kustannukset	13
3.5	Perheväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö.....	15
4	AUTTAMISKEINOT PERHEVÄKIVALTATILANTEESSA.....	16
4.1	Turvakoti.....	18
4.2	Millaista apua Kymenlaaksossa.....	19
4.3	Tuen merkitys	20
4.4	Avun hakemisen kynnys	21
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
5.1	Aineiston keruu.....	23
5.2	Teema-analyysi	26
6	OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	27
6.1	Tarvitaanko tällaista palvelua?	27
6.1.1	Hankkeen hyöty	27
6.1.2	Jos hankkeen tarjoamaa palvelua ei olisi	30
6.2	Millainen vaikutus hankkeella on ollut?.....	31
6.2.1	Hankkeen vaikutukset asiakkaisiin	31
6.2.2	Hankkeen tarjoamasta avusta kieltäytyminen	34
7	POHDINTA	37
8	LÄHTEET	40

1 JOHDANTO

Perheväkivaltaa ilmenee kaikkialla maailmassa ja kaikissa kulttuureissa, se ei ole vain alemman sosiaaliluokan ongelma, vaan sitä esiintyy kaikissa sosiaaliluokissa. Perhe- ja parisuhdeväkivalta on ollut pitkään yhteiskunnallisellakin tasolla kielletty ja vaiettu asia. Suomessa perheväkivalta on ollut yhä laajemman keskustelun kohteena viime vuosina ja sen myötä on toteutettu erilaisia toimenpiteitä väkivallan vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Perhe- ja parisuhdeväkivaltaan on haettu ratkaisuja mm. sosi- aali-, terveys-, yhteiskunta- ja kriminaalipoliittisin keinoin. Myös kansainväliset järjes- töt kuten esimerkiksi Yhdistyneet Kansakunnat, Euroopan Unioni, Euroopan neuvosto ja Maailmanpankki ovat parin viime vuosikymmenen aikana toimineet väkivallan vä- hentämiseksi ja tasa-arvon lisäämiseksi. (Flinck 2006, 11; Hautamäki 1997, 3 - 4)

Perheväkivalta aiheena alkoi kiinnostaa minua erityisen paljon viimeistään viime syk- synä, jolloin Mikkelin ammattikorkeakoulun Kansalaistoiminnan ja nuorisotyönkoulu- tusohjelman vaihtoehtoisissa ammattiopinnoissa käsitelimme aiheita. Opintojaksojen jälkeen tuntui, että haluan paneutua asiaan syvemmin ja tietää asiasta enemmän. Olen myös koko opintojeni aikana halunnut yhdistää harjoitteluita ja oppimistehtäviä mah- dollisimman paljon entiseen kotipaikkakuntaani Haminaan tai sen lähiympäristöön. Internetiä selaillessa löysin tietoa *Ota ajoissa väkivalta puheeksi* - kehittämishank- keesta ja koska toiminta ulottuu entiselle kotipaikkakunnallekin, kiinnostuin entistä enemmän. Otin yhteyttä Kotkaan ja ajatusten vaihdon jälkeen löysimme opinnäyte- työlleni aiheen, josta olisi molemmille osapuolille hyötyä. Opinnäytettäni varten mi- nun tuli anoa lupa (Liite 1.) Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti yhdistykseltä, jonka joh- tokunta hyväksyi anomuksen.

Opinnäytetyölläni pyrin antamaan hankkeelle vastauksia hankkeen tarpeellisuudesta, yhteistyökumppaneiden työntekijöiden näkökulmasta, sekä sen vaikutuksista. Opin- näytetyölläni vastaan kahteen hanketta kiinnostavaan kysymykseen. Kuinka hyödylli- senä ja tarpeellisenä yhteistyökumppanit näkevät hankkeen tarjoaman palvelun? Mil- laisia vaikutuksia hankkeen tekemällä työllä on ollut asiakkaiden tilanteissa? Opinnäy- tetyöni tuloksia tullaan käyttämään *Ota ajoissa väkivalta puheeksi* - kehittämishank- keen vaikuttavuuden arvioinnissa.

2 OTA AJOISSA VÄKIVALTA PUHEEKSI - KEHITTÄMISHANKE

Ota ajoissa väkivalta puheeksi on perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämishanke. Hanke käynnistyi 1.3.2009 ja se kestää 31.12.2013 asti. Hanke sai Raha-automaattiyhdistykseltä (RAY) projektiavustuksen koko hankeajalle. Hankkeen muita rahoittajia ovat Kotkan, Haminan ja Kouvolan kaupungit sekä Stora Enso Oyj. Kehittämishanketta hallinnoi Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys ja tämän myötä hankkeen toimintaa ohjaavat myös yhdistyksen toiminta-ajatus ja arvot. (Toikka & Trygg 2010, 1, 11.)

Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys ry. alkoi suunnitella perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön hanketta tilanteessa, jossa sen toimialueella oli tapahtunut poikkeuksellisen monta henkirikosta lyhyen ajan sisällä. Samalla alueella alkoivat myös monet teollisuuslaitokset julkaista myynti- ja lopettamispäätöksiä, jotka järkyttivät ihmisten mieliä ja herättivät paljon keskustelua. Koska kokemuksesta tiedetään, että pelko työpaikan menettämisestä tai jo sen menetys lisää usein psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia, jotka koettelevat myös koko perhettä. Nämä elämää koettelevat asiat saattavat johtaa myös väkivaltaiseen käytökseen. (Toikka & Trygg 2010, 7.)

Kehittämishankkeen tärkeimpänä tavoitteena on tarjota ”matalan kynnyksen apua” perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan tai sen uhkaa kokeville tai väkivaltaa käyttäville. Avun saamista helpottaa se, että hankkeen toiminta on fokusoitu eritoten väkivaltaongelmien hoitamiseen. Kun asiakas ottaa yhteyttä, hän tietää, että väkivaltaongelma ei jää vaille huomiota, on hän sitten väkivallan kokija tai tekijä. Hankkeen muita tavoitteita on tarvittaessa järjestää vertaistukiryhmiä ja ohjata niihin, lisätä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa liittyvää keskustelua, auttaa tunnistamaan väkivallan varhaisia merkkejä parisuhteessa, tuottaa helppolukuista materiaalia rahoittajille ja yhteistyökumppaneille, sekä luoda yhteyksiä paikallisiin yrityksiin. (Toikka & Trygg 2010, 8.)

Hankkeessa on kaksi palkattua työntekijää, jotka yhdessä yhteistyötahojen kanssa vastaavat hankkeen suunnittelusta ja toteutuksesta. Hanketyöntekijät vastaavat asiakastyöstä ja hankkeen kaikesta etenemisestä ja toteutuksesta sen tavoitteiden mukaisesti. (Toikka & Trygg 2010, 10.)

3 VÄKIVALTA PERHEESSÄ JA LÄHISUHTEESSA

Opinnäytetyössäni käytän käsitettä perheväkivalta kaikesta väkivallasta, jossa osapuolina voivat olla niin avo- ja aviopuolisot kuin lapsetkin.

Perheväkivalta on yhteiskunnallinen ja suuri kansainvälinen ongelma, joka vahingoittaa aina niin yksilöä, yhteisöä ja yhteiskuntaakin. Kaikki toiminta, mikä tähtää vahingoittamiseen, nöyryyttämiseen, pelottamiseen ja ahdistamiseen on väkivaltaa. Tekijänä voi olla puoliso, ex-puoliso, lapsi, muu perheenjäsen, sukulainen tai tuttava. Vaikka vastuu on väkivallan tekijällä, ei perheväkivaltaa voida nähdä vain yksilötason ongelmana, vaan sen ehkäiseminen ja siihen puuttuminen kuuluu kaikille. (Hautamäki 1997, 21; Ewalds 2005, 3.)

Vuonna 2007 poliisin tilastoimista väkivaltarikoksista 12 % rekisteröitiin perheväkivallaksi. Saman, vuonna 2007 tehdyn tutkimuksen, mukaan lievien ja perusmuotoisten pahoinpitelyiden naisuhrien osuus oli selkeästi suurin ja mies- ja lapsiuhrien osuus pienempi, kun taas törkeissä pahoinpitelyissä, henkirikoksen yrityksissä ja henkirikoksissa lapsiuhreja oli vähiten ja miesten ja naisten osuudet olivat melko tasaiset. Tästä voidaan päätellä, että sekä miehet että naiset harjoittavat perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että yleisimmin perheväkivallan tekijä on mies ja kohteena on nainen. (Hautamäki 1997, 13; Salmi, ym. 2009, 8 - 9.)

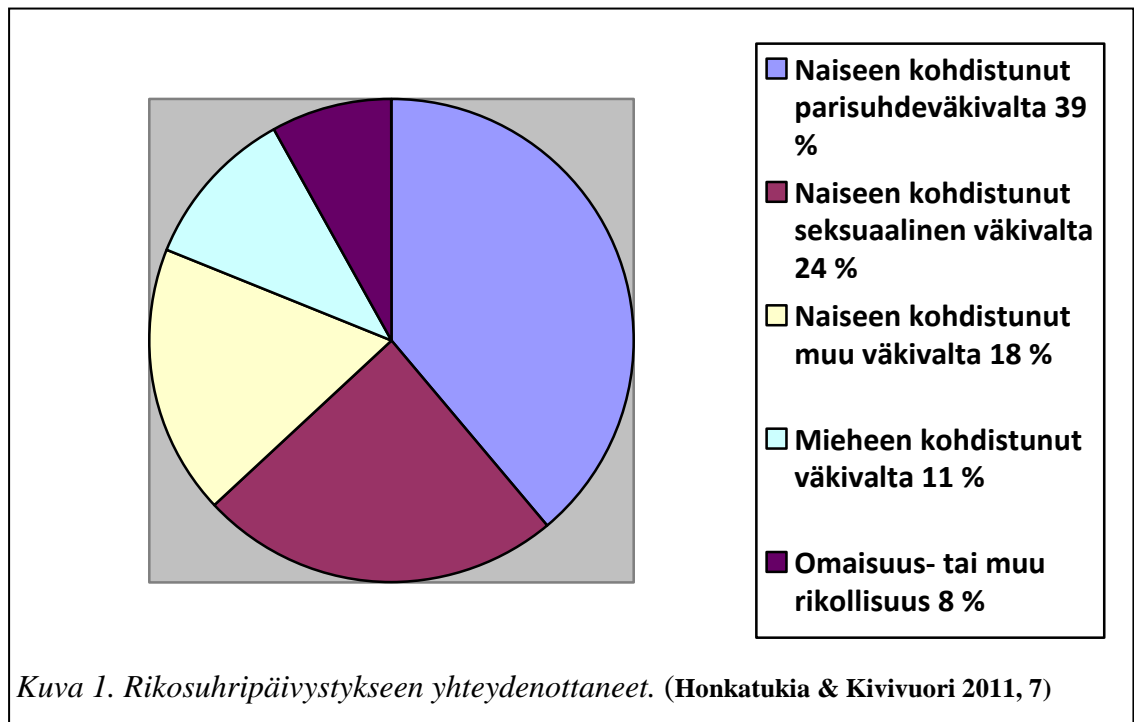
3.1 Perheväkivalta

Perheväkivaltaan yhdistetään usein ensimmäisenä fyysinen väkivalta, joka tiedotusvälineissä ja julkisessa keskustelussa on useammin muita väkivallanmuotoja enemmän esillä. Suurin osa perheväkivallasta on kuitenkin miehen naiseen kohdistamaa henkistä väkivaltaa. Harvinaisempaa on fyysinen väkivalta, jossa jotakuta pahoinpidellään fyysisesti joko satuttamis- tai pakottamistarkoituksessa. Tällöin väkivaltaa pidetään tiettyssä paikassa ja tietyssä aikana tapahtuneena yksittäisenä asiana, joka yleensä on kulminaatiopiste henkiselle väkivallalle. (Huhtalo, Kuhanen, Pyykkö 2003, 14.)

Vuosina 2003 – 2009 Suomessa surmattiin 264 naista. Uhreista pääosa (57 %) surmattiin kotonaan ja tekijänä on yleensä puoliso tai miesystävä (67 %). Aikuisista miehistä

valtaosa surmataan kotinsa ulkopuolella ja vain kuusi prosenttia tulee surmatuksi puolisonsa tai naisystävänsä toimesta. Voidaan siis jälleen todeta, että vaikka perheväkivaltaa harjoittaa sekä miehet että naiset, niin silti valtaosa perheväkivallasta on miehen naiseen kohdistamaa väkivaltaa. (Lehti 2011, 21.)

Perheväkivallan yleisyyttä ja useimmiten naisen olemista uhrina kuvaa mainiosti myös Honkatukian ja Kivivuoren (2011, 7) tutkimus, jonka mukaan naisille tyypillisin syy yhteydenottoon rikosten tukipalveluihin oli perhe- tai seksuaalinen väkivalta, joka miehille taas oli vähäisempää. Kadulla tapahtuva väkivalta oli taas naisille vähäisempi yhteydenoton syy, kuin miehille. Kuvassa 1. esitetään rikosuhripalveluihin yhteyttä ottaneet rikoslajin ja sukupuolen mukaan prosentteina kaikista palvelukyselyyn vastanneista (n=192).

Honkatukian ja Kivivuoren (2011, 6) saman tutkimuksen mukaan parisuhdeväkivalta, seksuaalinen väkivalta, sekä muu väkivalta ja uhkailu ovat selvästi yleisimmät syyt ottaa yhteyttä rikosuhripalveluihin. Toki on mahdollista, että ihmiset eivät pidä muita rikoksia niin merkittävinä syinä ottaa yhteyttä auttaviin palveluihin, mutta tutkimus varmasti osoittaa myös perheväkivallan, sen kaikkien muotojen, olevan paljon yleisempää kuin mitä yleisesti oletetaan. Aina on myös oletettu, että miehen joutuminen naisen käyttämän väkivallan kohteeksi, olisi osoitus miehen heikkoudesta. Siksi on

mielestäni myös mahdollista se, että miehet eivät vielä nykyäänkään ole valmiita myöntämään sitä, jos joutuu naisen käyttämän väkivallan kohteeksi, jolloin esimerkiksi rikosuhripalveluiden yhteydenottoja kuvaavat tilastot saattavat osittain olla viitteellisiä.

Ajanjaksolla 2003 - 2009 parisuhdetapot olivat yleensä yhdessä asuvien puolisoitten välisiä. Yhdessä asuvien riskit joutua väkivallan uhriksi erosivat myös toisistaan suhdetyyteittäin. Avoliitossa elävien naisten kuolleisuus parisuhdetappoihin oli kaksinkertainen avioliitossa eläviin nähden. Ero ei luultavimmin kuitenkaan johdu asumismuodoista, vaan niihin liittyvistä muista tekijöistä. Avoliitossa elävien naisten riski joutua jonkin muun henkirikoksen uhriksi oli suurempi kuin avioliitossa tai yksi asuvilla naisilla. Avoliitossa elävien naisten kuolleisuus henkirikoksiin oli alhaisempi myös yksin asuviin verrattuna. (Lehti 2011, 22.)

Hautamäki (1997, 21) ja Kaitue ym. (2007, 12 - 15) erittelevät monien muiden tapaan viisi erilaista perheväkivallan muotoa. Perheväkivalta voi olla *henkistä, fyysistä, seksuaalista, piilevää tai omaisuuteen kohdistuvaa* väkivaltaa. Myös väkivallalla uhkaaminen, pakottaminen ja vapauden riisto ovat väkivaltaa.

Henkinen väkivalta on toistuvaa sanallista väkivaltaa, mykkäkoulua, huutamista ja nimittelyä, se voi olla myös sanatonta uhkaa. Henkisellä väkivallalla tarkoitetaan myös seurailemista ja häirintää. Henkisellä väkivallalla tekijä pyrkii saamaan uhrin tuntemaan itsensä huonoksi. Tekijä saattaa myös syyllistää ja nöyryyttää väkivallan kohdetta. Ensimmäistä pahoinpitelyä on useimmiten edeltänyt henkinen väkivalta, jolla tekijä murentaa uhrin itsetuntoa. Henkistä väkivaltaa ja kontrollointia kutsutaan myös näkyvämmäksi väkivallaksi, se alkaa usein pienin askelin ja kohteeksi joutuvan on vaikea arvioida, missä menee normaalin ja epänormaalin raja. Esimerkiksi suhteen alussa toinen saattaa erilaisin toivomuksin ja pyynnöin yrittää vaikuttaa puolison pukeutumiseen ja rajoittaa ystävien ja sukulaisten tapaamista. Uhri taas haluaa kaikin tavoin panna suhteeseen ja miellyttää puolisoaan ja suostuu toivomuksiin. Eristäminen kodin ulkopuolisesta elämästä on tehokas tapa kontrolloida ja ylläpitää tekijän valta-asemaa, koska mitä vähemmän toisella on ympärillään tukijoita, sitä helpompi häntä on kontrolloida ja hallita. Myös tappouhkaukset luokitellaan henkiseksi väkivallaksi ja ovat valitettavan yleisiä. Ne kohdistuvat joko itseensä, uhriin, lapsiin, sukulaisiin tai lemmik-

kieläimiin. (Kaitue ym. 2007, 12 - 15; Hautamäki 1997, 21; Perttu ym. 2005, 10; Huhtalo ym. 2003, 11.)

Fyysinen väkivalta sisältää kaiken voimankäytön toista kohtaan esimerkiksi kiinniottamisen, lyömisen, tönimisen, hiuksista repimisen ja liikkumisen estämisen esimerkiksi kämmenellä tai teräaseella. Fyysisen väkivallan vamman vaihtelevat mustelmista ja ruhjeista pysyviin vammoihin ja vammautumiseen, kuten esimerkiksi kuulon, näön tai liikuntakyvyn menettämiseen. Lisäksi raskaudenaikainen pahoinpitely voi aiheuttaa keskenmenon. Löynnit kohdistetaan usein sellaisiin kehonosiin, joista muut ei voi vammoja havaita, esimerkiksi mahaan, selkään ja käsiin. Fyysisen ja henkisen väkivallan yhdistelmiä on monia, esimerkiksi eristäminen, vahtiminen ja telkeäminen kotiin tai jonnekin ulos, kenties kellariin tai parvekkeelle. (Kaitue ym. 2007, 12 - 13; Hautamäki 1997, 21; Perttu ym. 2005, 9; Huhtalo ym. 2003, 11.)

Fyysinen väkivalta kulminoituu usein *seksuaaliseen väkivaltaan*, eli seksiin pakottamiseen ja raiskaukseen. Seksuaalinen väkivalta sisältää kaiken oman tahdon vastaisen toiminnan kiristyksestä raiskaukseen, sekä myös seksuaalisen uhan ilmapiirin. Väkivaltaa on myös seksillä kiristäminen, siihen painostaminen, seksillä syyllistäminen, uhkailu, pelottelu tai kaupankäynti seksillä. Parisuhteessa esiintyvä seksuaalinen väkivalta on henkisesti tuhoisimpia ja nöyryyttävämpiä väkivallan muotoja, mutta siltikään se ei ole kaikissa maissa kriminalisoitu. (Hautamäki 1997, 21; Perttu ym. 2005, 9 - 10; Huhtalo ym. 2003, 11; Unicef 2000, 4.)

Omaisuuteen kohdistuvalla väkivallalla tarkoitetaan väkivallan kohdistamista puolison omaisuuteen. Väkivaltaan, joka kohdistuu uhrin omaisuuteen, liittyy usein kumppanin rahavarojen kontrolloimista esimerkiksi pitämällä puoliso ”viikkorahalla” tai vaatimalla selvitystä kaikista menoista. Tällainen tilanne voi kärjistyä, jos puoliso hoi-
taa kotona lapsia, eikä käy kodin ulkopuolella työssä tai puoliso estää puolisoaan saamasta työtä tai pitämään työpaikkaansa. Omaisuuteen kohdistuva väkivalta aiheuttaa fyysisen väkivallan kaltaisia pelottavia ja ahdistavia tunnetiloja. *Piilevällä väkivallalla* tarkoitetaan uhkaa, joka on koko ajan yllä perheen ilmapiirissä. Tällaisessa ilmapiirissä elävällä perheellä on tieto siitä, että väkivaltainen teko on mahdollinen milloin vain. (Kaitue ym. 2007, 14 - 15; Hautamäki 1997, 21; Perttu ym. 2005, 11.)

Perheväkivalta on vallan väärinkäyttöä. Sen avulla väkivallan käyttäjä kontrolloi toista ihmistä, hänen ajatuksia, tunteita ja käyttäytymistä. Se ilmenee käyttäytymisen muutoksena, joka voi näkyä esimerkiksi sulkeutuneisuutena tai ylimääräisenä hössötyksenä, millä väkivallan kohde yrittää välttää väkivaltatilanteita. Täytyy muistaa, että myös laiminlyönti ja kaltoinkohtelu ovat väkivaltaa. Usein perheväkivalta on jatkuvaa ja pahenevaa ja lähes aina siihen liittyy paljon häpeää, salailua ja vaikenemista. (Ewalds 2005, 13; Hautamäki 1997, 28.)

Väkivallantekijä saattaa osin tiedostamattomasti tavoitella toisen henkilön kontrollointia erilaisten henkisten ja fyysisten väkivallan muotojen avulla. Tällöin väkivalta ei ole enää vain yksittäisiä tekoja, vaan perheessä vallitseva olosuhde, jolla väkivallan tekijä pelon ja uhan tunteen voimalla määrittelee sen todellisuuden, jossa koko muu perhe elää. Tällaisessa tilanteessa fyysinen väkivaltatilanne on kulminaatiopiste, jolloin jostain syystä väkivallantekijälle on tullut tarve tiukentaa valtaansa suhteessa toiseen. (Huhtalo ym. 2003, 14 - 15.)

Perheen erilaiset muutoskriisit esimerkiksi hääyö, raskauden alkuvaiheet ja lapsen tulon liittyvät muutokset, näyttävät olevan tavallisimpia kriisejä, jolloin parisuhteen henkinen kontrollointi muuttuu fyysiseksi väkivallaksi. Joskus fyysisen väkivallan kierre rauhoittuu pidemmäksi aikaa ja kun väkivaltaisuus taas jossakin vaiheessa toistuu, sitä ei nähdä edellisen kokemuksen jatkumona, vaan erillisenä tapauksena. Vaikka fyysisen väkivalta ei olisikaan jokapäiväistä, niin henkinen väkivalta, kontrollointi ja manipulointi saattavat sen sijaan olla. Henkistä väkivaltaa kokenut ihminen kadottaa vähitellen kyvyn nähdä oman tilanteensa, koska henkisen ja fyysisen väkivallan yhteyttä ei tunnisteta. Usein kestää kauan ennen kuin puoliso tajuaa oman parisuhteensa sisältävän väkivaltaisuutta ja jotkut eivät oivalla sitä koskaan. (Huhtalo ym. 2003, 15 - 18.)

Huhtalo ym. (2003, 18) mukaan väkivalta raaistuu ja muuttuu sitä mukaan, kun se ei anna myönteisiä tuloksia väkivallantekijälle. Uhrin sisin identiteetti haavoittuu sitä enemmän, mitä kauemmin väkivalta jatkuu. Mikäli fyysisen väkivallan tuottaminen alkaa turhauttaa tekijää, seuraava askel johtaa kohti seksuaalista väkivaltaa. Yksi tehokkaimmista alistamisen välineistä on juuri seksuaalisuuden loukkaus. Seksuaalinen väkivalta eri muodoissa on siis signaali todella vakavasta ja vaarallisesta tilanteesta.

Perheväkivaltaa esiintyy kaikkialla maailmassa ja toisin kuin ajatellaan myös kaikissa sosiaaliluokissa ja kulttuureissa. Eräissä kulttuureissa väkivalta perheen sisällä on vielä tänäkin päivänä hyväksyttävää. Tämä asettaa haasteita esimerkiksi maahanmuuttajien kanssa työskenteleville väkivaltatyöntekijöille. Milloin perheen kotoutumisprosessi on käyty läpi ja kuinka perhe saadaan ymmärtämään uudet käyttäytymismallit ja lait uudessa kulttuurissa?

Väkivaltaa perheen sisällä ei tuoda esille, koska usein katsotaan, että se kuuluu vain perheen yksityisiin asioihin, joihin ei haluta muiden puuttuvan. Tästä syystä perheväkivallan esiintymisen määrällinen tarkastelu on ongelmallista. Myöskään perheen sisällä tapahtuvat lievät pahoinpitelyt eivät usein tule poliisin tietoon ja näin ollen viranomaisten tilastot kuvaavat huonosti perheissä tapahtuvaa väkivaltaa. (Hautamäki 1997, 22.)

Tänä päivänä miehet saattavat joutua perheessä törkeän pahoinpitelyn tai henkirikoksen yrityksen kohteeksi jopa useammin kuin naiset. Vuonna 2008 törkeän pahoinpitelyn tai henkirikoksen yrityksen kohteeksi joutui 116 miestä ja 111 naista. Vuonna 2007 naiset olivat uhreina useammin, vaikkakin luvut olivat melko lähellä toisiaan. Suomalaisessa tutkimuksessa miesuhrien näkökulma on jäänyt syrjään ja ehkä myös kuvitellaan, että nainen on haavoittuvampi. Vaikka miehet kokevat törkeää perheväkivaltaa uhreina jopa enemmän kuin naiset, niin silti se ei turvakodeissa juurikaan näy. Tämä saattaa johtua siitä, että miehen rohkaistuessa ottaa yhteyttä turvakotiin hän kertoo, että poliisista on vähätelty ja jopa naureskeltu asialle, jolloin varmasti moni mies jättää asian viemättä sitä eteenpäin häpeän pelossa. (Yle.)

Miesten joutumista törkeän pahoinpitelyn tai henkirikoksen tai sen yrityksen kohteeksi, voidaan ehkä selittää sillä, että pitkään perheessä naiseen kohdistunut henkinen ja mahdollisesti myös fyysinen väkivalta kulminoituu naisen käyttämään jopa raakaan väkivaltaan miestänsä kohtaan.

3.2 Väkivaltatilanteiden kehittyminen perheessä

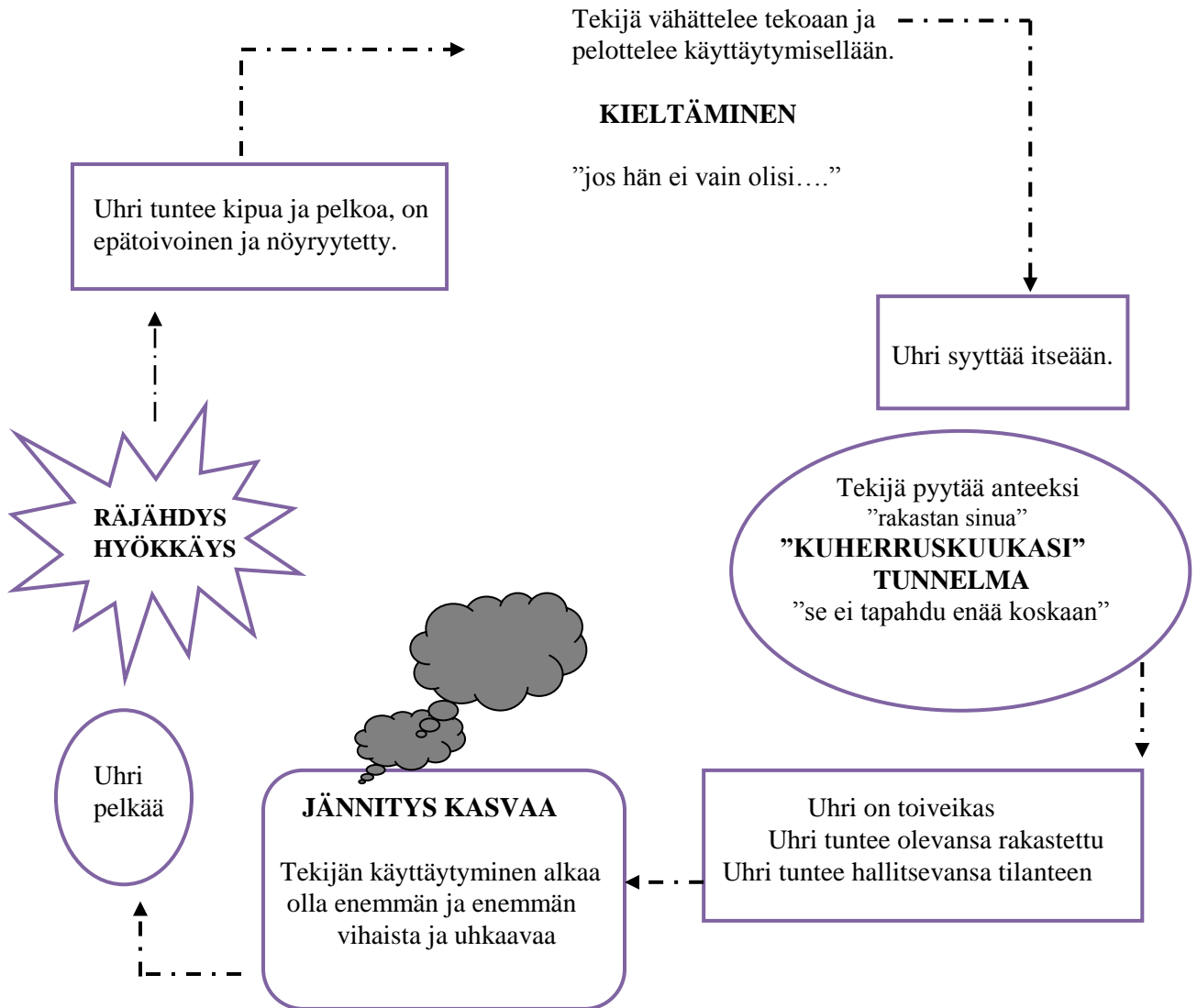
Perheväkivaltatilanteiden tyypillisintä kehitystä voidaan kuvata erilaisin tasoin, jotka johtavat väkivalta tilanteeseen perheessä tai lähisuhteessa. Ensimmäinen taso on *nor-*

maalitaso, jolloin parisuhteen ristiriitatilanteet riidellään, mutta tilanne selvitetään ja elämä perheessä normalisoituu. *Ensimmäisessä väkivaltatilanteessa* tekijä haluaa pitää puolisonsa valtansa alla. Lyönti on lyöjän tietoinen valinta ja tarve saada tilanne raukeamaan. *Hyvittelyvaiheessa* tilanne normalisoituu jälleen, mutta ei palaa normaalitasolle. Tekijällä on hyvittelyvaihe, jota puolison ei tulisi ottaa todesta, vaan hänen tulee asettaa rajat tekijälle. Tekijän tulee ottaa vastuu teoistaan ja katkaista väkivallan käyttö. (Hautamäki 1997, 33.)

Jos väkivallan tekijä ei joudu vastaamaan teoistaan, eli katkaisemaan väkivaltaista käytöstään, hän luulee asian unohtuneen ja kaiken olevan kunnossa. Tästä seuraa väkivallan raaistuminen ja tilanteiden tapahtuminen uudelleen. Pelko väkivaltatilanteiden uusiutumisesta seuraa sekä kohdetta että tekijää. Jos tilanteeseen ei puututa ja siihen ei tule muutosta, saavutetaan *vaarantaso* ja tällöin jopa kaikki perheenjäsenet voivat olla hengenvaarassa. (Hautamäki 1997, 33.)

Väkivaltatilanteet voivat esiintyä myös harvemmin, mutta silloin sitäkin rajumpina. Väkiäsiintyy pitkällä aikavälillä ja tilanteiden väli voi olla esimerkiksi jopa vuoden mittainen. Väkiäsiintyy voi olla toistuvasti samantyyppistä eli fyysisiä lyöntejä ja jos väkivallan kohde alistuu ja hyväksyy tilanteen, saattaa väkiäsiintyy esiintyä pitkän aikaa ennen kuin *vaarantaso* saavutetaan tai mahdollisesti *vaarantaso* ei saavuteta koskaan. Väkiäsiintyy tilanteiden kehitysprosessiin kuuluu olennaisesti väkivallan kohteen elintilan kaventaminen, henkilökohtaisen omaisuuden piilottaminen, hävittäminen jne. Tällöin väkiäsiintyy siis monessa eri muodossaan ja tekijä pitää käyttäytymisellään ja teoillaan väkivallan kohteen alistettuna. (Hautamäki 1997, 33 - 35; Säävälä 2006, 20 - 21.)

Kuvassa 2 esitetään väkiäsiintyy tilanteen kehittymistä perheessä ja sen muodostumista eräänlaiseksi ”noidankehäksi” perheen sisällä. Perheessä, jossa väkiäsiintyy on saanut jo syklin ja kierteen omaisia piirteitä, on perheenjäsenten käyttäytymisenkin alkanut muuttua väkiäsiintyy välttäväksi. Perheessä esimerkiksi saatetaan vältellä kohtaamasta väkivallan tekijää, jotta tilanteita, joissa väkiäsiintyy usein käytetään, ei tulisi eteen.

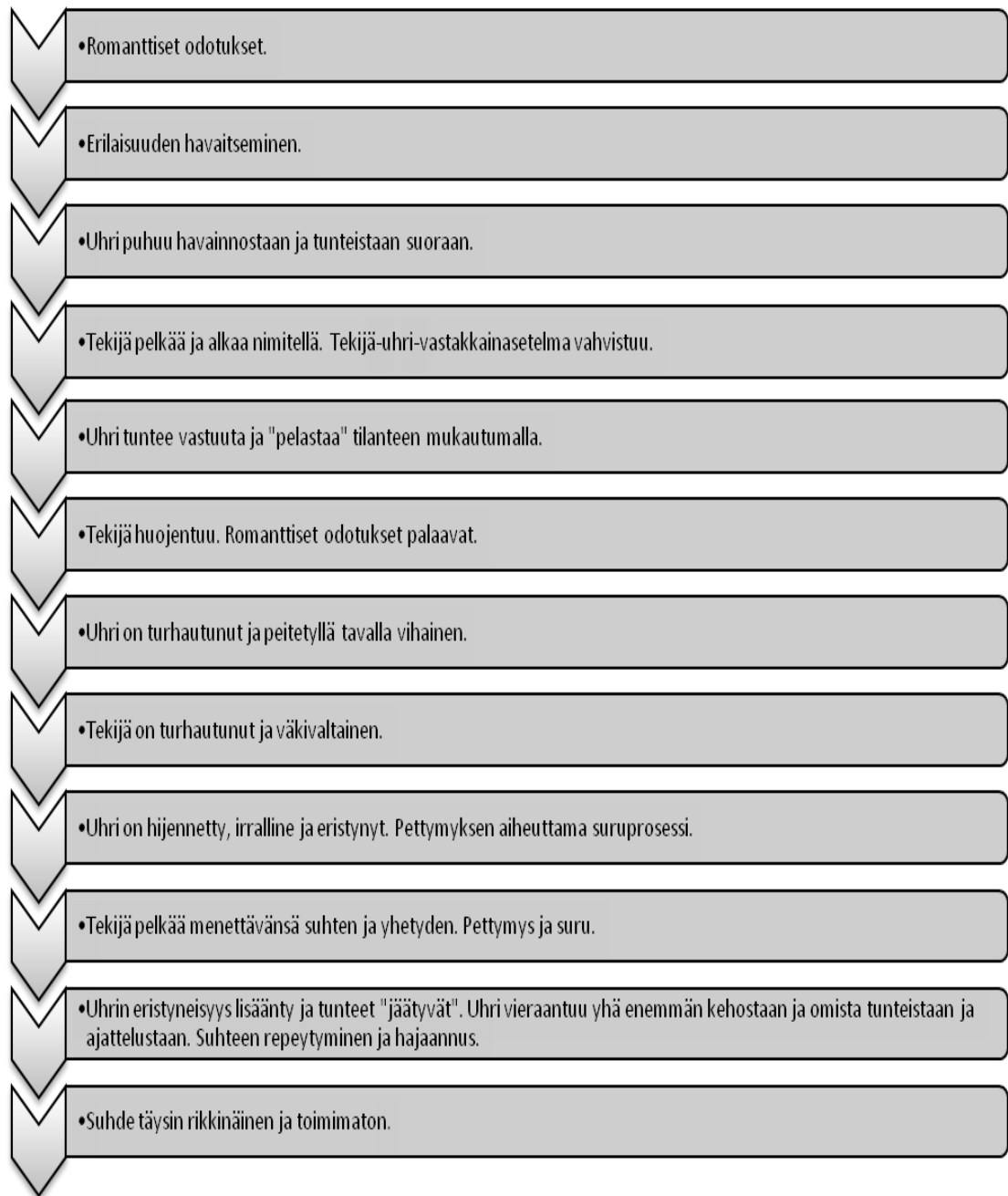

Kuva 2. Väkivallansykli. (Rautava & Perttu 2002, kalvo 20.)

Jos tilanteisiin ei tule ratkaisua tai väkivallan kohde alistuu vaatimatta oikeuksiaan, väkivaltainen suhde saattaa kestää useita vuosia, jopa läpi elämän, ja ulospäin asiat näyttävät olevan kunnossa. Väkivaltaisissa suhteissa voi olla myös hyviä hetkiä, mutta usein suhde kuolee, vaikka välttämättä puoliso tai tekijä ei. (Hautamäki 1997, 35.)

Kuva 3. osoittaa millä tavalla väkivallan tekijä murentaa uhrin itsetuntoa ja saa uhrin uskomaan, että hän ansaitsee tämänkaltaisen kohtelun. Kuvasta tulee ilmi myös se, kuinka kauan väkivallan tekijä "saa" usein jatkaa väkivaltaista käytöstään ennen kuin uhrin itsetunto alkaa olla aivan palasina. Täytyy myös muistaa, että useimmissa per-

heissä väkivaltaista käytöstä on jatkunut monesti jopa vuosia, jolloin pitkä aikainen itsetunnon murentaminen on pirstaloitunut uhrin itsetunnon aivan pieniksi palasiksi.

Kuva 3. Väkivallan kierre. (Perttu 2005, 23.)

3.3 Selitysmalleja perheväkivallalle

Perheväkivaltaa käyttävistä miehistä noin 40 prosenttia on itse kasvanut väkivaltaisessa kodissa. Myös huomattavan suuri osa naisista, jotka parisuhteessaan on kokenut väkivaltaa, on kokenut sitä myös jo lapsena. Vaikka lapsuudessa koetut väkivaltakokemukset eivät kohtalon omaisesti ole määräävä tekijä, ne lisäävät huomattavasti ris-

kiä joutua vastaavaan tilanteeseen aikuisiässä omassa perheessä. Huomattava osa, samanlaiset lähtökohdat omaavista ihmisistä, ei kuitenkaan ota väkivaltaa avuksi ongelmien ratkaisussa, eli suoraa syy-yhteyttä väkivaltakokemusten ja väkivallan käytön välille ei kuitenkaan voida vetää. On siis hyvin yksilöllistä, mitä koetusta väkivallasta kantaa mukanaan, ja millaisia ongelmia se aiheuttaa myöhemmin elämässä. (Huhtalo ym. 2002, 11.)

Osa perheväkivallan selityksistä liittyy tekijän taustaan esimerkiksi päihdeongelmaan, lapsuudessa opittuihin malleihin, lapsuuden traumoihin ja temperamenttiin. Osassa taas uskotaan olevan syynä laajemmat yhteiskunnalliset ilmiöt kuten naisten ja miesten keskustelukulttuurien erilaisuus tai miesten vaikeus näyttää tunteitaan. Vaikka väkivaltaiselle käytökselle on löydettävissä syitä, ei se ole missään tilassa oikeutettua eikä väkivaltainen käytös johdu uhrin toiminnasta. Väkivallan tekijä on aina vastuussa tekemisistään, eikä vastuuta vähennä esimerkiksi teon aikainen päihtyneisyys tai päihdeongelma. (Naistenlinja 2011a; Unicef 2000, 7.)

Perheväkivaltaa on selitetty myös monin tavoin eri tieteenalojen teorioissa, ammattikäytännöissä ja eri sukupuolten kokemuksissa. Selitysmalleista ei ole yksimielisyyttä, eikä minkään selitysmallin ole katsottu olevan oikea tai väärä. Naisilla ja miehillä väkivaltaisen käyttäytymisen taustalla olevat tekijät ja motiivit ovat erilaisia, joten naisten ja miesten väkivaltaista käyttäytymistä ei tulisi selittää samalla tavalla. Kuitenkin naisten ja miesten väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyvät riskitekijät ovat samanlaisia. Esimerkiksi nuoruusiän käyttäytymisongelmat ennustavat selvimmin väkivaltaista käyttäytymistä parisuhteessa. Perheväkivaltaa voidaan selittää muun muassa parisuhteen ja perheen vuorovaikutusteorioiden ja yhteiskunnan rakenneteorioiden avulla. Perheväkivaltaa voidaan perustella myös ongelmana, joka johtuu uskonnollisista teki-
jöistä, mielenterveysongelmista tai päihteiden käytöstä. (Flinck 2006, 22 - 23.)

Flinckin (2006, 23) mukaan väkivaltaista käyttäytymistä voidaan selittää myös *biologisilla teorioilla, yksilön psykopatologisen teorian* mukaan, *parisuhteen ja perheen vuorovaikutusteorioiden* mukaan, *sosiaalisen oppimisen* teorian mukaan, *sosiaalisen vaihdon teorian* mukaan sekä *sosiaalisen rakenneteorian* mukaan. *Biologisten teorioiden* mukaan väkivaltainen käyttäytyminen perustellaan perinnöllisyystekijöiden, biokemiallisten tekijöiden tai jopa aivojen kehityshäiriön tuloksena. *Yksilöllisen psykopa-*

tologisen teorian mukaan väkivaltainen käyttäytyminen on seurausta persoonallisuuden rakenteen häiriöitymisestä, joka on omaksuttua tai kehittynyt lapsuuden kokemuksista. *Parisuhteen ja perheen vuorovaikutusteorioiden* mukaan väkivalta johtuu vääristä vuorovaikutusmalleista. *Sosiaalisen oppimisen teoria* näkee väkivallan perheen ja kulttuurin kehittämänä käyttäytymisenä. *Sosiaalisen vaihdon teorian* mukaan ihmiset toimivat väkivaltaisesti läheisiään kohtaan siksi, etteivät seuraamukset etuun nähden ole suuria. *Sosiaalisen rakenneteorian* mukaan väkivalta on seurausta yhteiskunnan valtarakenteiden epätasapainosta. (Flinck 2006, 23.)

3.4 Perheväkivallan seuraukset ja kustannukset

Perheväkivallasta aiheutuu yhteiskunnalle huomattavia kustannuksia poliisin, terveydenhuollon ja sosiaalitoimen palveluista. Esimerkiksi väkivallan kohde saattaa joutua henkisten ja fyysisten vammojen takia olemaan poissa työpaikalta useita päiviä ja käyttämään sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Samoin saattaa myös tehdä väkivallan tekijä hakiessaan apua itselleen. Täytyy kuitenkin muistaa, että perheväkivalta-ongelma on sellaista aluetta, jossa virallinen tilastointi on tavoittanut vain osan ongelmasta. (Hautamäki 1997, 36; Nyqvist 2001, 23.)

Tarkastellessa perheväkivallan haittoja ja kustannuksia huomataan, että niistä aiheutuu suuria taloudellisia kustannuksia niin valtiolle kuin perheille itselleen. Piispan ja Heiskasen (2000, 26) tutkimuksen mukaan joka päivä kaksi naista joutuu sairaalahoitoon parisuhdeväkivallan seurauksena. Täytyy myös muistaa, että viranomaisten tietoon tulee vain hyvin pieni osa kaikista perheissä tapahtuvista väkivaltateoista. Perheväkivallan kustannuksia arvioitaessa täytyykin ottaa huomioon sekä välilliset että välittömät kustannukset. Välittömällä kustannuksilla tarkoitetaan terveys-, sosiaali- ja oikeussektoreiden ylläpitämiä palveluita; esimerkiksi avo- ja sairaalahoitoa, lääkkeitä, turvakoti-, terapia- ja kriisipalveluja, poliisin toimintaa sekä oikeudenkäynti- ja vankilakuluja. Saman tutkimuksen mukaan perheväkivallan kustannukset ovat vuosittain noin 50 miljoonaa euroa. Lisäksi arvioidaan, että välilliset kustannukset ovat vuosittain noin 60 – 110 miljoonaa euroa. Välillisillä kustannuksilla tarkoitetaan työpanoksen menetystä, sairaslomia ja psyykkisten ongelmien hoitoja.

Keskustellessa perheväkivallan kustannuksista on niitä pohdittava myös muistakin näkökulmasta kuin taloudellisesta. Perheväkivalta vaikuttaa esimerkiksi myös muun muassa koko perheen elämänlaatuun, lasten koulunkäyntiin ja vanhempien työnte-
koon. Perheväkivaltatilanteen tullessa yleiseen tietoisuuteen perheen yksityisyys kärsii lähes aina. Perhe leimautuu naapureiden, ystävien ja sukulaisten keskuudessa ja tämä saattaa eristää perheen sosiaalisesta verkostostaan. Tästä syystä perhe saattaa hajota ja se aiheuttaa lisää ongelmia perheenjäsenille. (Hautamäki 1997, 36.)

Väkivallan kohteelle aiheutuu väkivallasta fyysisiä vammoja, kuten mustelmia ja mur-
tumia, sekä mahdollisesti jopa kuolema. Väkiältä aiheuttaa myös psyykkisiä ongel-
mia kuten pelkoa, masentuneisuutta, somaattisia oireita, stressiä ja mahdollisesti myös
itsemurha-ajatuksia ja -yrityksiä. Läheisen tekemällä väkivallalla on aina vakavia seu-
rauksia fyysiselle ja henkiselälle hyvinvoinnille. Väkivallan kohteen hyvinvointi heik-
kenee sitä enemmän, mitä pidempään väkiältä jatkuu, vaikka väkivallasta aiheutuneet
fyysiset jäljet kuulostaisivatkin vähäisiltä. Yksittäinenkin vakava tapahtuma voi saada
aikaan fyysisiä ja henkisiä pitkäkestoisia seurauksia eli traumoja. Väkivallan seurauk-
set vaihtelevat väkivallan luonteesta riippuen. (Hautamäki 1997, 37; Naistenlinja
2011b; Unicef 2000, 9.)

Joskus ajatellaan, etteivät lapset kärsi perheväkivallasta, kun väkiältä ei kohdistu
suoraa heihin. Usein vanhemmat myös uskovat, etteivät lapset huomaa väkiältä,
mikäli he eivät joudu näkemään sitä. Kaikesta huolimatta hyvin pienetkin lapset tietä-
vät väkivallasta ja aistivat pelon ilmapiirin kotonaan. Väkivallan näkeminen vanhem-
pien välillä on traumaattinen kokemus ja uhka lapsen kehitykselle, siksi vanhempien
välinen väkiältä tai muu kotona tapahtuva väkiältä on erittäin haitallista lapsille,
vaikka he eivät itse olisi sen kohteena tai näkisi suoraa väkiältä. Lapset reagoivat
tilanteeseen monilla eri tavoin, mutta perheessä tapahtuva väkiältä vahingoittaa aina
myös lapsia. Fyysinen väkiältä saattaa uhata joko lapsen omaa turvallisuutta tai lap-
selle syntyy hätä vanhemmista ja perheen säilymisestä. Psykkinen väkiältä vahin-
goittaa lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa ja samalla se antaa mallin riitatilanteissa käyt-
tämiseen, jolloin sosiaalinen periytyminen jatkuu. Väkiältätilanteessa läsnä olemi-
nen voi aiheuttaa myöhempiä käyttäytymisongelmia ja sosiaalisten taitojen katoamista,
mitkä joidenkin tutkimusten mukaan saattavat altistaa myöhemmin väkivallankäyttöön
koulussa ja muissa tulevilla suhteissa. Perheväkivalta on lapsiperheessä aina lasten-

suojelukysymys riippumatta siitä, onko lapsi väkivallan kohteena vai altistuuko hän siihen muuten. (Hautamäki 1997, 37; Naistenlinja 2011b; Holma 2005, 164 - 165.)

Myös väkivallan käyttäjäkin kärsii omasta käyttäytymisestään. Kun väkivallan käyttäjä lyö puolisoaan hänelle tulee samanlaisia tuntemuksia ja ongelmia kuin puolisolleen kuten masentuneisuutta, pelkoa, stressiä, ahdistuneisuutta, surua ja usein hän saattaa suunnitella jopa itsemurhaa. (Hautamäki 1997, 37.)

Väkivaltaisen käyttäytymisen jälkeen väkivallan käyttäjän on vaikea saada ymmärrystä tai tukea itselleen, sillä syytökset kohdistuvat häneen. Naapureiden, sukulaisten, ystävien jne. tieto väkivaltaisesta käyttäytymisestä saattaa leimata hänet pitkäksi aikaa, jopa lopun elämää. Vaaditaan paljon aikaa, että tilanne palautuu normaaliksi. Henkiset paineet voivat johtaa esimerkiksi masennukseen ja työkyvyn alenemiseen sekä sairauspäiviin. Työstä poissaoleminen taas saattaa johtaa työpaikan menettämiseen ja sitä kautta taloudellisen toimeentulon heikkenemiseen. Pahimmassa tapauksessa väkivallan tekijä saattaa tehdä itsemurhan. (Hautamäki 1997, 37 - 38.)

3.5 Perheväkivaltaan liittyvä lainsäädäntö

Syyskuun ensimmäisenä päivänä vuonna 1995 pahoinpitely yksityisellä paikalla tuli Suomessa virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Tällöin perheväkivalta luettiin siis vasta rikokseksi. Rikoslain (39/1889) 21. luku jakaa pahoinpitelyt kolmeen ryhmään: lievä pahoinpitely, pahoinpitely ja törkeä pahoinpitely. Pahoinpitelyn taso arvioidaan vammojen, rikoksen tekotavan ja sen aiheuttamien henkisten kärsimysten perusteella. Myös pahoinpitelyn yritys on rangaistava teko. (Nettiturvakoti; Rikoslaki.)

Avioliitossa tehty raiskaus kriminalisoitiin Suomessa vuonna 1994. Myös seksuaalirikoksen yritys on rangaistava teko. (Nettiturvakoti.) Seksuaalirikoslaki (563/1998) määrittää seuraavat rikosnimikkeet: raiskaus, törkeä raiskaus, pakottaminen sukupuoliyhteyteen, pakottaminen seksuaaliseen tekoon ja seksuaalinen hyväksikäyttö.

Yhteen perheväkivaltatapaukseen voi liittyä mahdollisesti jopa seitsemän eri lakia. Perheväkivaltaan liittyviä lakeja ovat muun muassa rikoslaki (39/1889), seksuaaliri-

koslaki (563/1998), eläinsuojelulaki (247/1996) ja vahingonteko (769/1990). (Nettiturvakoti.)

Lähestymiskielto lain (898/1998) mukaan lähestymiskiellolla tarkoitetaan häiriköivän henkilön kieltämistä olla yhteydessä häirinnän kohteeseen. Lähestymiskiellon rikkomisen rangaistuksena on sakkoa tai enintään yksi vuosi vankeutta. Yhteydenotot, yhteydenotonyritykset, seuranta ja tarkkailu kuuluvat kieltävää perusmuotoinen lähestymiskielto ja laajennettu lähestymiskielto kieltää myös suojattavan elämään liittyvällä erikseen määrätyllä alueella. (Laki lähestymiskiellosta 898/1998.)

Jos perheessä, jossa perheväkivaltaa esiintyy, on lapsi/lapsia, liittyy tapaukseen myös lastensuojelulaki (417/2007). Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, sekä tasapuoliseen ja monipuoliseen kehitykseen, jollaista perheväkivaltakodissa ei välttämättä ole tarjota lapselle. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Rikoksen uhrin on mahdollista saada, tuomioistuimen päätöksellä ja tuloista riippumatta, oikeusavustaja esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin. Tällöin syyttäjän ajama rikosasia tulee olla seksuaalirikos, läheisen ihmisen tekemä väkivalta tai muu henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuva rikos. Tällaisissa tapauksissa avustajan palkkion maksaa valtio. (Nettiturvakoti.)

Muita perheväkivaltaan liittyviä lakeja ovat vahingonteko (769/1990), jossa uhrin omaisuutta hävitetään, turmellaan tai kätketään ja eläinsuojelulaki (247/1996). Lemmikkieläimen pahoinpitely, sen jättäminen vaille tarpeellista hoitoa tai ravintoa ovat aiheita eläinsuojelurikokselle (Eläinsuojelulaki 247/1996).

4 AUTTAMISKEINOT PERHEVÄKIVALTATILANTEESSA

Ensi- ja turvakotien liitto ja sen jäsenyhdistykset auttavat vaikeissa ja turvattomissa tilanteissa eläviä lapsia ja perheitä. Suomessa on 11 ensikotia, kuusi päihdeongelmien hoitoon erikoistunutta ensikotia ja 14 turvakotia, joita jäsenyhdistykset ylläpitävät.

Osa yhdistyksistä keskittyy avopalveluihin. Vuosittain jäsenyhdistysten palveluita käyttää yli 10 000 henkilöä, joista lapsia on noin 4000. (Ensi- ja turvakotienliitto.) Suomessa on käytössä monenlaisia auttamisen muotoja lapsille, vanhemmille ja perheille, sen mukaan millainen tilanne perheen sisällä on. *Turvakodit* ja *Nettiturvakoti* auttaa, kun joku perheessä on väkivaltainen tai käyttäytyy uhkaavasti. *Lapsityötä* tehdään silloin, kun lapsi näkee ja kokee väkivaltaa ja *Alvari-perhetyötä* silloin, kun perheen arki alkaa olla kaoottista ja esimerkiksi lasten koulu ei suju. Silloin, kun vanhemmat tarvitsevat apua ja tukea arjen sujumiseen, sekä vauvan kanssa olemiseen, auttavat *ensikodit* ja *perhekuntoutus*. *Pidä kiinni* -työmuoto tukee silloin, kun raskaana oleva äiti tai vauvaperhe tarvitsee tukea päihitteettömyyteen. *Ensikodit*, *Baby blues* ja *Äimä ry.* auttavat niitä äitejä, jotka uupuvat tai masentuvat esimerkiksi synnytyksen jälkeen. *Doula-toiminnalla* tuetaan äitejä, jotka tarvitsevat jonkun tuekseen raskauden aikana ja synnytyksessä. *Ensikodit* ja *Mies-työ* auttaa niitä miehiä, jotka eivät löydä paikkaansa perheessä. *Tapaamispaikkatoiminta* mahdollistaa lapsen ja vanhemman turvallisen tapaamisen, jos siihen ei muuten ole mahdollisuutta. Kun lapsi on kaapattu, uhataan kaapata tai huoltajuuskiista on muuten vaikea, niin *Kaapatut lapset ry.* auttaa ja tukee silloin. (Ensi- ja turvakotienliitto.)

Työntekijät, jotka työskentelevät perheiden kanssa, ovat usein naisia. Koska perheeseen tai parisuhteeseen liittyy pääsääntöisesti sekä nainen ja mies, olisi tärkeää, että myös miehillä olisi mahdollisuus saada apua samaa sukupuolta olevalta työntekijältä. Erityisesti perheväkivaltatilanteessa miehet kaipaavat miesten apua, koska ”nainen ei voi ymmärtää miehen tilannetta tällaisessa tapauksessa”. Alasmaan (2011, 3) tekemän tutkimuksen mukaan vuonna 2010 Suomessa kuntien terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstöstä yli 91 prosenttia oli naisia ja miehiä vain noin yhdeksän prosenttia. Saman tutkimuksen mukaan vuonna 2010 sosiaalityöntekijöistä vain 8 prosenttia oli miehiä.

Perheväkivaltaongelman tunnistaminen on erilaista kuin esimerkiksi psyykkisen tai somaattisen sairaiden havaitseminen. Perheväkivallan ehkäisy vaatii erityisosaamista ja siksi työntekijän kouluttautuminen on tärkeää, jotta työntekijä pystyy tunnistamaan väkivallan. Jos työntekijällä ei ole keinoja tunnistaa tai puuttua väkivaltaan, hän saattaa vaarantaa toiminnallaan väkivallan kohteen turvallisuuden, sekä perheessä olevan lapsen kehityksen. (Holma 2005, 155,174.)

4.1 Turvakoti

Eri puolilla Suomea toimii Ensi- ja turvakotienliiton turvakoteja, sekä kuntien ja muiden toimijoiden ylläpitämiä turvakoteja. Ensi- ja turvakotienliiton turvakoteja toimii suurimmissa kaupungeissa ja niihin voi mennä väkivaltatilanteissa ympäri vuorokauden. Suomessa on kuitenkin hyvin paljon paikkakuntia, joissa ei ole minkään toimijan ylläpitämiä turvakoteja. Tällöin terveyskeskukset ja poliisi ovat ainoat, joiden puoleen voi kääntyä, eivätkä nämäkään päivystä pienimmillä paikkakunnilla vuorokauden ympäri. (Koski 1999, 52.)

Turvakodit ovat siis paikkoja, jotka auttavat erityisesti akuuteissa väkivaltatilanteissa, jolloin kotiin jääminen väkivallan uhan seurauksena on vaarallista. Turvakodeissa asiakas saa niin akuutin tilanteen vaatimaa kriisiapua kuin tukea kokonaisvaltaiseen selviytymiseen tilanteesta. Turvakotien kautta voi hakeutua myös avopalveluihin, esimerkiksi saamaan keskustelutukea. Suurin osa turvakodeista päivystää vuorokauden ympäri, joten turvalliseen paikkaan on mahdollisuus päästä milloin tahansa. Joillakin paikkakunnilla on tarjolla myös erillisiä kriisi- ja tukiasuntoja, joihin väkivaltaa kokenut voidaan sijoittaa väliaikaisesti. (Kaitue ym. 2007, 54 - 55.)

Tyypillinen turvakotiasiakas on 25 - 34 -vuotias pienten lasten äiti. Vaikka naisten väkivaltaisuuden lisääntymisestä on käyty paljon keskustelua, niin se ei ole kuitenkaan lisännyt miesten määrää turvakodeissa. Vuonna 2009 turvakodeissa asui 37 eri kieltä äidinkielenään puhuvaa asiakasta. Suomen lisäksi yleisimmät kielet olivat venäjä, arabia, thai ja somali. (Ensi- ja turvakotienliitto.)

Kaikissa kunnissa ei ole omaa turvakotia, mutta väkivaltaisen tapahtuman tai sen uhan jälkeen voi hakeutua myös toisen kunnan alueella sijaitsevaan turvakotiin. Turvakodissa asumisen aikana väkivallan kokijaa kehoitetaan käyttämään aika elämäntilanteen ja eri ratkaisumahdollisuuksien selvittämiseen, koska silloin häntä lähellä on työteki-jöitä, joilla on erityisosaamista väkivaltaa kokeneiden auttamisessa. (Perttu ym. 2005, 44 - 45.)

4.2 Millaista apua Kymenlaaksossa

Jos perhe asuu pienellä paikkakunnalla, on avun hakemisen kynnyksellä vielä korkeammalla kuin suuremmilla paikkakunnilla. Päivystävänä poliisina saattaa olla joku tuttu tai terveyskeskuksessa voi olla tuttuja työntekijöitä, jolloin heidän puoleensa on vaikeampaa kääntyä kuin vieraiden. Myös asiakkaiden kohtelu edellisinä kertoina vaikuttaa siihen, uskalletaanko apua hakea uudestaan. (Koski 1999, 52.)

Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys on lastensuojelujärjestö, joka auttaa vaikeissa tilanteissa olevia perheitä ja lapsia. Toiminta-ajatuksena on edistää lapsen edun ensisijaisuutta, tukea aikuisia vastuulliseen vanhemmuuteen ja ennaltaehkäistä lasten laiminlyöntiä, sekä perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Työ pohjautuu kansalaistoimintaan, ammatilliseen asiantuntijuuteen ja vertaistukeen. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti.)

Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistyksellä on monenlaisia työmuotoja alkaen vauvaperhetyöstä. Muita toimintamuotoja ovat perhetyö, väkivallan ehkäisytyö, eroperheiden tukeminen, sekä muunlainen lapsiperheiden tukeminen. Vauvaperhetyöhön sisältyy Baby blues, Unikoulu ja Doula-toiminta. Perhetyö sisältää Alvari-perhetyön, perhekuntoutusyksikön ja Aittistuvan. Eroperheille Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys tarjoaa tapaamispaikan. Muita lapsiperheiden tukemismuotoja heillä on Tenavatuvat, yökylät, leirit ja vammaistenlasten viikonloppuhoito. Väkivallan ehkäisytyöhön keskitytään Miesten ryhmässä ja *Ota ajoissa väkivalta puheeksi* -hankkeessa. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti.)

Kotkan kaupunki hallinnoi tukikeskus Villa Jensenia, joka toimii Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistyksen kanssa samoissa tiloissa. Tukikeskus Villa Jensen tarjoaa virka-ajan ulkopuolista kriisi-, päivystys- ja turvaanottopalvelua Kotkassa. Palvelua tarjotaan Kotkan, Haminan, Virolahden, Miehikkälän ja Pyhtään kuntien asukkaille. (Kotkan kaupunki.)

Tukikeskus Villa Jensenin toimintamuodot ovat puhelinauttaminen ja kriisiauttaminen tukikeskuksessa. Puhelinauttamisen muodot ovat keskustelu, ohjaus, neuvonta ja turvasoitot. Kriisiauttaminen tukikeskuksessa pitää sisällään keskustelua, ohjausta, neuvontaa, turvallisuuden takaamista, sekä omatoimisuuden tukemista. Tukikeskuksessa

voi myös yöpyä tarvittaessa ja siellä on myös mahdollisuus turva-asumiseen, joka on lyhytaikaista suunnitelmallista asumista. (Kotkan kaupunki.)

4.3 Tuen merkitys

Naiset yrittävät hallita toistuvaa perheväkivaltaa omassa elämässään kahdella tavalla: joko pyrkimällä aktiivisesti hakemaan apua lähisuhteen ulkopuolelta tai pyrkimällä sopeutumaan kumppaninsa väkivaltaiseen käytökseen. Aktiivisella tavalla tarkoitetaan puhumista asiasta omassa sosiaalisessa ympäristössään ja passiivisella tavalla tarkoitetaan sitä, että uhri yrittää muuttaa omaa käyttäytymistään ja jopa ajatteluaan niin, että pystyisi hallitsemaan väkivaltaa synnyttäviä tilanteita. (Piispa ym. 2006, 110.)

Piispan ym. (2006, 110) tutkimuksen mukaan vähän yli puolet väkivaltaa lähisuhteessaan kokenut nainen oli ottanut asian puheeksi ystävänsä kanssa. Puolisonsa kanssa keskustelleita naisia oli 42 %. Seuraavaksi yleisimmät keskustelukumppanit olivat läheiset sukulaiset, kuten esimerkiksi äiti ja isä, sekä sisarukset ja muut läheiset ihmiset. Tutkimuksen mukaan 35 % väkivaltaa lähisuhteessaan kokenut ei ollut koskaan puhunut asiasta kenenkään kanssa. Näistä tapauksista valtaosa oli lieviä väkivallanteikkoja, koska parisuhdeväkivaltatilanteesta fyysisen vamman saaneista 92 % ilmoitti puhuneensa tapauksesta jonkun kanssa.

Ammatillisen erityisosaamisen rinnalle väkivaltatyöhön tarvitaan vertaistukea, jota voivat antaa vapaaehtoiset tukihenkilöt. Vertaistukea toteutetaan samalla periaatteella kuin ammatillista erityisosaamista. Vertaistuki on luottamuksellista, luotettavaa, rehellistä, turvallista, vastavuoroista, eläytyvää ja kannustavaa. Vertaistukea antavan henkilön on pystyttävä olemaan aidosti läsnä ja kuuntelemaan. Koska uhri on usein rikki-näinen, pelokas ja epävarma, on vertaistuen pystyttävä kannustamaan uhria vaikean ajan yli, tämä kysyy pitkäjänteisyyttä tukea antavalta. (Lehtonen & Perttu 1999, 90 - 91.)

Vertaistuen merkitys ryhmässä on erilainen kuin ammattityöntekijän antama tuki. Vertaistuki pohjautuu väkivaltaa kokeneiden omiin kokemuksiin ja siksi tällaisella palautteella on erityinen merkitys uhrille. Joskus työntekijän on vaikea asettua ymmärtämään

väkivaltaa kokeneen todellisuutta, mikä taas toiselle samassa elämäntilanteessa olleelle on luonnollista. (Lehtonen & Perttu 1999, 85 - 86.)

4.4 Avun hakemisen kynnys

Perheväkivallan turvallisin esiintulo on, kun väkivallan tekijä hakee apua omaan väkivaltaisuuteensa. Turvattomin esiintulo on todennäköisesti se, kun uhri tuo sen julki, koska sen on todettu vähentävän turvallisuutta perheessä. Turvattomuus lisääntyy, koska uhri on uskaltanut ”nousemaan” tekijää vastaan ja on tuonut perheen sisäisen asian julki. (Holma 2005, 158 - 161.)

Kunnilla, kuntayhtymillä ja sairaanhoitopiireillä on vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä väkivallan ehkäisytyössä ja seuraamusten hoitamisessa. Näiden toteuttamassa sosiaali- ja terveystalvaelutoiminnassa perheväkivallan hoitoon erikoistuminen on suurimmassa osassa toimintayksiköistä vähäistä. Väkivallan kohteeksi joutuneiden uhrien hoito, tukeminen ja auttaminen julkisten palveluiden avulla on monissa kunnissa vaatimattomasti järjestetty. (Lehtonen & Perttu 1999, 117.) Tällöin kolmannen sektorin järjestöjen ja yhdistysten rooli nousee väkivaltaa kokeneiden ja väkivaltaa käyttäneiden auttamisessa.

Väkivaltaa kokeneiden ja väkivallan ehkäisypalveluiden tuottaminen on jäänyt siis pääosin järjestöjen, yhdistysten, seurakuntien ja vapaaehtoisten toimijoiden varaan, koska julkinen palvelujärjestelmä on tarjonnut väkivallan katkaisuun, hoitoon ja ennaltaehkäisyyn liittyviä erityispalveluita niukasti. (Lehtonen & Perttu 1999, 118 - 119.) Jotkut kunnat ja kuntayhtymät ovat kuitenkin edistyneet erityispalveluiden tarjoamisessa siinä mielessä, että he ostavat näitä erityispalveluita niihin teemoihin keskittyneiltä järjestöiltä ja muilta toimijoilta.

Väkivallan kokija on yleensä ihmeissään ja eksyksissä, kun perhevaltaa ilmenee ensimmäisen kerran. Kun läheinen, rakastava, tärkeä ja mahdollisesti omien lasten vanhempi lyö ensimmäisen iskun, on se tavallaan kuolettava. Silloin särkyy kaikki luottamus, lämpö ja läheisyys ja tilalle tulee pelko, ahdistus ja häpeä. Alun shokkivaiheen jälkeen seuraa usein itsesyytökset. (Koski 1999, 51.)

Väkivallantekijän mahdolliset anteeksipyynnöt, hyvittelyt ja selittelyt auttavat ahdistuksen yli. Uhri antautuu uskon ja toivon varaan, koska tekijä lupasi lopettaa. Kun tapahtuma kuitenkin myöhemmin uusiutuu, tulisi tässä vaiheessa viimeistään hakea apua, vaikka voimat silloin ovatkin loppu. Uhrille saattaa kuitenkin olla epäselvää, mistä apua voi hakea. Terveyskeskuksesta, poliisilta, sosiaalitoimistosta, mistä? Sukulaisille ja ystävillekin on vaikeaa kertoa, eivätkä he kuitenkaan uskoisi. (Koski 1999, 51.)

Avun hakemisen kynnyks on erittäin korkea. Kynnyksen ylittäminen saattaa kestää vuosia. Joku läheisistä saattaa aavistaa, mitä perheessä tapahtuu, mutta hienotunteisuus estää ottamasta asiaa esille, vaikka se voisi olla perheen pelastus. Uhri saattaa uskotella itselleen, ettei missään toisessa perheessä voi olla samanlaista tilannetta kuin omaan, jolloin häpeä oman perheen tilanteesta vaientaa puhumisen. (Koski 1999, 51 - 52.)

Vaikka kynnyks avun hakemiseen on korkea, on Honkatukian ja Kivivuoren (2011, 1) tutkimuksen mukaan, suurin osa niistä rikosten uhreista, jotka ovat ottaneet yhteyttä tukipalveluihin, ollut tyytyväisiä viranomaisten toimintaan. Samassa tutkimuksessa esille tuli kuitenkin tyytymättömyys poliisiin (41 %), syyttäjän (43 %) ja oikeuslaitoksen (39 %) toimintaan rikoksen käsittelyssä. Yleisintä tyytymättömyys oli niillä, joiden yhteydenoton syy oli seksuaalinen väkivalta. Tyytymättömyyden syynä mainittiin muun muassa epäasiallinen kohtelu, heikko tiedonkulku, asian hidas käsittely, sekä henkisen tuen puute.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen haastattelututkimus, jossa menetelmänä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Lähtökohtana laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Laadullinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jonka aineisto kootaan luonnollisissa ja todellisissa tilanteissa. (Hirsjärvi ym. 1997, 161 - 164.)

Opinnäytetyölläni pyritään antamaan kehittämishankkeelle vastauksia, heidän yhteistyötahojen mielipiteistä hankkeen hyödyllisyydestä, sekä sen vaikutuksista. Opinnäytetyön tuloksia tullaan käyttämään kehittämishankkeen vaikuttavuuden arvioinnissa.

5.1 Aineiston keruu

Ota ajoissa väkivalta puheeksi – kehittämishankkeen yhteistyötahojen mielipiteitä tutkivan opinnäytetyöni aloitin talvella 2011 kehittämishankkeeseen ja sen hankesuunnitelmaan tutustumalla. Seuraavaksi aihetta täsmennettiin ja rajattiin opinnäytetyön ohjaajan kanssa. Tästä opinnäytetyöprosessini jatkui teoreettisen viitekehyksen työstämisellä. Opinnäytetyöni kannalta oli tärkeää, teoretiedon lisäksi, tuntea kehittämishanketta, joten hankesuunnitelma oli myös tärkeä osa opinnäytetyötäni.

Opinnäytetyöni aineisto koostuu kehittämishankkeen yhteistyötahojen työntekijöiden haastatteluista. Haastateltavia henkilöitä saatiin opinnäytetyöhön mukaan seitsemän. Nämä haastateltavat ovat kaikista kolmesta (Kotka, Kouvola ja Hamina) pääyhteistyökaupungista. Työelämäohjaajani valitsi haastateltavat niistä, jotka ovat aktiivisesti ja pääasiassa heidän kanssaan yhteistyössä. Yhteistyökumppaneita haastattelin kesän 2011 aikana kunkin yhteistyötahon omissa toimitiloissa.

Ennen haastatteluja työelämänohjaajani Veli-Matti Toikka oli yhteydessä yhteistyötahoihin ja sopi keitä haastateltaisiin. Tämän jälkeen minä otin yhteyttä haastateltaviin, kerroin missä opinnäytetyössäni on kyse ja sovimme aikatauluista. Ennen haastatteluja laadin teemahaastattelurungon (LIITE 1) yhdessä työelämänohjaajani kanssa. Teemahaastattelun runko muodostui opinnäytetyöni tutkimuskysymysten avulla. Pohdimme kysymyksiä, joiden avulla haastatteluissa pääsisi käsiksi hanketta kiinnostaviin aiheisiin.

Haastatteluihin valmistauduin lukemalla hankkeen hankesuunnitelmaa ja harjoittelemalla haastattelutilanteita ystävien kanssa. Haastattelut toteutettiin jokaisen työntekijän omalla työpaikalla ja heille sopivana aikana. Vaikka haastattelut olivat kesken työntekijöiden työpäivää, oli niihin varattu hyvin aikaa, jolloin kaikki haastattelut saatiin suoritettua ilman kiirettä. Haastattelun alussa kerroin lisää opinnäytetyöstäni, ja siitä mihin ja miten haastatteluja käytetään.

Kaikki haastattelut etenivät teemahaastattelurungon mukaisesti. Eri haastatteluissa kysymysten sanamuodot ja järjestykset vaihtelivat sen mukaan, miten haastateltavat keskustelivat ja vastasivat kysymyksiin. Riippuen haastateltavien vastauksista ja minun esittämistä tarkentavista kysymyksistä, haastattelut painottuivat, lähes kaikki, eri tavalla.

Lähtökohtana haastattelun idea on hyvin yksinkertainen, sen tarkoituksena on selvittää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii. Haastattelu on Suomessa yleisin tapa kerätä aineistoa. Se on eräänlaista keskustelua, jossa haastatteliija tekee aloitteen ja johdattelee aihetta. (Eskola & Suoranta 1998, 86; Tuomi & Sarajärvi 2002, 74.)

Haastattelussa etuna on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelutilanteessa haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys ja mahdollisesti myös tarkentaa sitä. Haastattelutilanteessa on myös mahdollista oikaista väärinkäsityksiä ja selventää kysymysten sanamuotoja ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Tärkeää on myös se, että haastatteliija pystyy kysymään kysymyksiä siinä järjestyksessä, kuin haastatteliija näkee sen parhaaksi. Myös jotakin ennalta suunniteltuja kysymyksiä voi jättää pois, jos haastateltava on esimerkiksi niihin jo vastannut. (Tuomi & Sarajärvi 1998, 87.) Myös minun haastatteluissa kävi näin, kun haastateltava oli jo ehtinyt vastata kysymykseen ennen kuin olin esittänyt kysymystä.

Aineistonkeruussa on tärkeää saada mahdollisimman paljon tietoa sovitussa ajassa. Siksi joustavuuden lisäksi haastattelussa etuja ovat myös henkilökohtaisuus ja mahdollisuus valita haastateltavat. Haastattelutilannetta voi myös havainnoida. Se auttaa analysoimaan aineistoa, jos vastausten lisäksi huomioidaan se, miten se sanotaan. Kun haastattelusta on sovittu henkilökohtaisesti, haastateltavat luvan annettuaan harvoin kieltäytyvät haastattelusta tai kieltävät käyttämästä haastattelujaan tutkimusaineistona. (Tuomi & Sarajärvi 1998, 75 - 76.)

Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on välimuoto lomakehaastattelusta ja strukturoidusta haastattelusta. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiiri ja teemat ovat etukäteen määrätty. Tässä kuitenkin kysymysten tarkka muoto ja järjestys eivät ole olennaista, kuten strukturoidussa haastattelussa. Haastattelijalla on vastuu, että

kaikki etukäteen suunnitellut teemat käydään läpi, vaikka kysymysten järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastateltavien mukaan. (Eskola & Suoranta 2002, 87.)

Haastattelujen nauhoittaminen kuuluu teemahaastattelujen luonteeseen, ja se mahdollistaa haastattelujen sujumisen keskeytyksittä (Hirsjärvi & Hurme 2001, 92). Nauhoitin kaikki haastattelut, mikä antoi minulle mahdollisuuden keskittyä, muistiinpanojen sijaan, tilanteessa olemiseen ja havaintojen ja lisäkysymysten tekoon. Jokaisessa haastattelussa minulla oli mukana myös teemahaastattelun runko apukysymyksineen.

Teemahaastattelun nauhoitettu haastatteluaineisto yleensä litteroidaan eli kirjoitetaan nauhoitettu materiaali sanasta sanaan puhtaaksi. Puhtaaksi kirjoitus voidaan tehdä koko aineistosta tai valikoiden, esimerkiksi teema-alueittain. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138.) Nauhoitettua materiaalia haastatteluistani tuli noin kolme ja puoli tuntia. Koska en halunnut, että mitään olennaista jäisi haastattelusta analyysin ulkopuolelle, litteroin kaikki haastattelut kokonaisuudessaan. Litteroituna aineistoa oli noin 30 sivua. Uskon, että koko aineiston litterointi oli minulle hyödyksi, koska useimmat haastatteluista rönsyilivät ja joihinkin kysymyksiin palattiin vielä myöhemmin uudestaan.

Koska en ole aikaisemmin tehnyt haastatteluita, niin epävarmuuteni ensimmäisessä haastattelussa näkyi jännityksenä, ja ehkä myös hiukan jäykkänä olemuksena. Haastattelutekniikkani kuitenkin kehittyi haastatteluiden edetessä ja viimeisimmät haastattelut sujuivatkin jo luontevasti ja osasin esittää täydentäviä kysymyksiä paremmin kuin ensimmäisissä haastatteluissa.

Aineistossa haastateltavat ovat merkitty tekstissä merkeillä H1 - H7. Numero haastateltavan perässä kertoo sen, missä järjestyksessä nämä haastattelut on toteutettu. Tästä aineistosta aloin etsiä vastauksia kolmeen tutkimuskysymykseeni. Selasin litteroitua aineistoa läpi ja etsin sitaatteja kolmeen haastatteluista nousevaan teemaan; hankkeen hyödyllisyys ja tarpeellisuus, hankkeen vaikutukset asiakkaisiin ja hankkeen vaikutukset työhön ja työmuotoihin.

5.2 Teema-analyysi

Ensimmäinen lähestyminen aineistoon tapahtuu useimmiten teemoittelun kautta. Aineistosta voidaan nostaa sen sisältämät keskeiset aiheet, jonka jälkeen ne esitetään kokoelmana erilaisia kysymyksiä. Teemoittelussa painottuu, mitä kustakin teemasta on sanottu. Teemoittelu on suositeltava aineiston analysointitapa esimerkiksi jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Tällöin aineistosta voi helposti poimia tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. (Eskola & Suoranta 1998, 175 - 179; Tuomi & Sarajärvi 2002, 95.)

Teema-analyysin ensimmäisessä vaiheessa tehdään aineiston arviointi, joka tulisi muodostaa ennakkoluulottomasti ja johtopäätöksiä tekemättä. Toisessa vaiheessa aineisto tiivistetään ja kolmannessa vaiheessa teemat kootaan ja esitellään, sekä ilmaistaan aineiston keruulla saadut tulokset. (Eskola & Suoranta 1998, 176.)

Aineiston analyysi alkoi jo litterointivaiheessa, kun tutustuin aineistoon kirjoittaessani sitä. Tässä vaiheessa numeroin aineiston haastattelujärjestyksessä luokkiin H1- H7. Tämän jälkeen jatkoin aineistoon tutustumista lukemalla haastatteluja huolellisesti läpi ja kirjaamalla ajatuksia ylös. Aineistojen lukemisen jälkeen jatkoin analyysiä jakamalla haastateltavien vastauksia otsikoiden alle, jotka olin muodostanut haastatteluiden teemoista. Haastatteluista muodostui kaksi pääteemaa, palvelun tarpeellisuus ja hankkeen vaikutukset. Näiden teemojen alle nousi vielä muutamia pienempiä teemoja, joiden avulla pyritään vastaamaan hanketta kiinnostaviin kysymyksiin. Vastausten teemoittelun jälkeen aineisto pelkistyi ja siitä jäi pois kaikki tutkimukseen olennaisesti kuulumaton. Teema-analyysi mahdollistaa aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta olennaisen tiedon poimimisen (Eskola & Suoranta 1998, 179). Viimeisimmäksi etsin haastateltavien vastauksista yhteneviä ja eriäviä vastauksia ja niiden perusteella kirjoitin tutkimuksen tulokset. Analyysin loppuvaiheessa nivoin tutkimuksen tulokset teoriaan ja kirjasin johtopäätökset pohdinta-kappaleeseen.

6 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Opinnäytetyöni tulokset olen jakanut kahden haastatteluissa syntyneen pääteeman mukaan. Ensimmäiseksi käsiteltäväksi teemaksi nousi kehittämishankkeen tarpeellisuus ja hyödyllisyys verrattuna muihin toimijoihin Kymenlaakson alueella. Toiseksi teemaksi haastatteluissa korostui kehittämishankkeen vaikutukset asiakkaisiin.

Haastateltavien eri näkökulmat ja painotukset olivat hyvin verrattavissa heidän työhönsä, jolloin myös vastaukset olivat jokseenkin heidän työnkuvansa näköisiä. Mielestäni yhteistyötahot pystyivät arvioimaan kehittämishanketta hyvin, myös kriittisesti. Luulen, että kriittisen arvioinnin tuottaminen yhteistyöstä oli haastateltaville helppoa, koska kehittämishanke ei ole kenenkään yhteistyötahon oma, vaan se on ulkopuolisen tahon toteuttama.

6.1 Tarvitaanko tällaista palvelua?

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että *Ota ajoissa väkivalta puheeksi* -kehittämishanke on erittäin tarpeellinen ja hankkeen tarjoamalle palvelulle on enemmän kysyntää kuin on mahdollista tarjota.

”On, ihan niinku siis laajemmassakii mittakaavassa ni olis tosi paljon kysyntää.” H4.

Kehittämishankkeen tarpeellisuutta alettiin pohtia haastateltavien kanssa kahdesta eri näkökulmasta, mitä hyötyä kehittämishankkeen tarjoamasta palvelusta on ollut ja mitä jos hanketta ei olisi.

6.1.1 Hankkeen hyöty

Jokainen (n=7) haastateltavista sanoi, että hankkeen tuottama suurin hyöty on ollut se, että on jokin taho minne lähettää asiakkaita hyvillä mielin, kun tietää asiakkaiden saavan hankkeessa nopeasti apua. Kaikki (n=7) sanoivat myös, että tällä hetkellä Kymenlaakson alueella ei ole muuta vastaavanlaista palvelua, joka olisi spesifioitunut väkivaltaongelmien ratkaisemiseksi. Kunnissa on kyllä monia tahoja, joihin väkivaltaisissa per-

heessä eläviä asiakkaita voidaan ohjata, mutta missään näissä ei ole kuitenkaan keski-tytty itse väkivaltaan, vaan asiaa ikään kuin sivutaan muiden ongelmien mukana.

”Tota.. Meil (mainitsee kaupungin nimen) varmaanki ois perheasiainneuvottelukeskus, mut se taas kun ei suoranisest tähän väkivalta-asiaan oo perehtyny. Et se on ihan sit sellasta vähä parisuhdeterapian tyypistä juttua. -- toki perheneuvolaki tekee jonkii verran samantyyppistä työtä, mut perheneuvolakaa ei, et se on enemmän sellasta lasten kasvatuksee ja tälläsee liittyvää.” H4

”No semmost tahoo, joka olis niinku perheväkivaltaan erikoistunu ni, ei oo tässä (mainitsee kaupungin) kyllä.” H6

Kymenlaaksossa toimii Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistys, joka auttaa vaikeissa tilanteissa olevia perheitä ja lapsia. Yhdistyksellä on monenlaisia toimintamuotoja, joiden tavoitteena on edistää lapsen edun ensisijaisuutta, tukea vastuullista vanhemmuutta, sekä ennaltaehkäistä lasten laiminlyöntiä ja perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa. Eri-tyisesti väkivallan ehkäisytyöhön keskitytään *Miesten ryhmässä*, sekä *Ota ajoissa väkivalta puheeksi* -kehittämishankkeessa. Kymenlaaksossa toimii myös Kotkan kaupungin hallinnoima tukikeskus Villa Jensen, joka sijaitsee Kymenlaakson Ensi- ja turvakotiyhdistyksen kanssa samassa osoitteessa. (Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti; Kotkan kaupunki.)

Kaikki haastateltavat (n=7) kokivat myös kehittämishankkeen miestyöntekijän panoksen ja osallistumisen väkivaltatyöhön erittäin tärkeänä. Koska sosiaali- ja terveysala on naisvaltainen, niin miehien työpanosta arvostetaan suuresti. Etenkin väkivaltaperheissä, joissa useimmiten tekijä on mies, on tärkeää, että apua voi antaa myös miestyöntekijä.

”Sosiaalipuolella ei oo koskaan liikaa miehii, kaikella kunnioituksella meitä naisia kohtaan, mut.. Ja mun

mielestä etenkin tollases väkivaltakuvios erityisesti on tärkeätä että, ja kaikkes sosiaalityös, et olis se.. Et kyl (mainitsee työntekijän nimen) on ollu aarre tähän työhön” H5

Haastateltavien näkemystä miestyöntekijöiden vähyydestä tukee Alasmaan (2011) tutkimus terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstöstä, jonka mukaan Suomessa vuonna 2010 toimivista sosiaalityöntekijöistä vain 8 prosenttia oli miehiä.

Kaksi haastateltavista piti hankkeen hyödyllisyyttä tärkeänä etenkin tiedon ja taidon levittämisen kannalta. Sekä asiakkaat että työntekijät saavat uusia näkökulmia ja etenkin uutta tietoa aiheesta, joka sitten lisää tietoisuutta ja ehkä myös asiakkaiden mahdollisuuksia selviytyä väkivaltakokemuksista.

”Siihen tulee sitä näkökulmaa. Että ei oo se oma, vaan tulee niin laaja-alaisesti” H3.

”-- hän sai tietoa miten toimitaan.” H2.

Koska perheväkivaltaongelman tunnistaminen vaatii erilaisten tietojen sisäistämistä kuin esimerkiksi psyykkisten tai somaattisten sairauksien havaitseminen, tarvitaan väkivaltaa kokeneiden asiakkaiden tukemiseen aina asiaan koulutettuja työntekijöitä, joilla on erityisosaamista perheväkivallan ehkäisystä. Erityisosaaminen on tärkeää, jottei tilanne perheessä menisi jopa huonompaan suuntaan. (Holma 2005, 155 & 174.)

Kosken (1999, 51) mukaan väkivallan uhri on yleensä ihmeissään ja eksyksissä, kun perheessä esiintyy väkivaltaa ensimmäisen kerran. Väkivaltaa kokeelle saattaa olla epäselvää mistä hän saa apua, kenelle hän uskaltaa asiasta kertoa ja pitkittyneen väkivallan jälkeen hän saattaa jopa ajatella, että väkivaltainen käytös oli oikeutettua, olihan hän kuitenkin itsekin korottanut ääntään. Usein myös häpeä saattaa estää hakemasta apua tilanteeseen. Kuka uskoisi, että mukava, koulutettu ja hyvin työssä menestyvä naapuri tai sukulainen voisi käyttäytyä näin.

6.1.2 Jos hankkeen tarjoamaa palvelua ei olisi

Hankkeen hyödyllisyyttä pohdittiin haastateltavien kanssa myös näkökulmasta, mitä jos tällaista hanketta ei olisi? Haastateltavien pohtiessa asiaa, heistä jokainen (n=7) kyllä nimesi tahoja, joihin he ohjaisivat asiakkaitaan väkivaltatilanteessa, jos hankkeen tarjoamaa palvelua ei olisi. Toisaalta kuitenkin kaikki (n=7) haastateltavista olivat tietoisia myös omien ja muiden resurssien riittämättömyydestä.

”Kun meillä ei ole resursseja esimerkiksi viikoittain tavata asiakkaita ja puhua niistä ongelmista. Ja sitten ohjataan ja nimenomaan siellä voi sitten purkautua, ja siellä on se taito, että miten keskustella vaikeista asioista.” H2.

Haastateltavat nimesi seuraavia auttavia tahoja; perheasiainneuvottelukeskus, perhe-neuvola, mielenterveystoimisto, terveyskeskuspsykologi, psykiatrian poliklinikka ja lastensuojelu, niille perheille, joissa on lapsia. Yksi haastateltavista sanoi myös, että *”He sais huonompaa palvelua, koska meil ei oo semmosta mahdollisuutta antaa heille, kun projektissa on. Et sais niin tiiviisti tarjottua aikoja heille ja vain siihen keskittyen.” H1.*

Palveluiden riittämättömyyttä ja sen vaatimattomasti järjestämistä perheille, joissa väkivaltaa käytetään, kuvaa myös Lehtonen & Perttu (1999, 117). Heidän mukaan, vaikka kunnilla, kuntayhtymillä ja sairaanhoitopiireillä on vastuu järjestää palveluita väkivallan ehkäisytyössä ja sen seuraamusten hoidossa, on se silti monissa kunnissa erittäin vaatimattomasti hoidettu. Koska kuntien rooli väkivallan kohteeksi joutuneen, sekä sitä käyttäneen henkilön auttamiseksi on pieni, nousee kolmannen sektorin toimijoiden rooli hyvin suureksi. Ilman *Ota ajoissa väkivalta puheeksi* -kehittämishanketta, olisi myös Kymenlaaksossa väkivallan ennaltaehkäisy ja seurausten hoito hyvin ”lasten kengissä”.

Jos väkivallan tekijä ei joudu vastaamaan teoistaan, eli lopettamaan väkivaltaista käytöstään, hän luulee asian unohtuneen ja kaiken olevan kunnossa. Tästä seuraa usein väkivallan kierteen alkaminen perheessä ja mahdollisesti sen eskaloituminen. (Hauta-

mäki 1997, 33.) Olisi siis tärkeää, että väkivallan uhriksi joutunut saisi mahdollisimman nopeasti apua. Tällöin väkivaltaiseen käytökseen puututtaisiin ja syntyvä väkival-lankierre olisi mahdollista katkaista jo ennen kuin se pääsisi kehittymäänkään.

6.2 Millainen vaikutus hankkeella on ollut?

Kehittämishankkeen yhteistyötahojen työntekijöiden mukaan suurin osa heidän asiakkaistaan on ottanut vastaan hankkeen tarjoaman avun. Sitä, miten hankkeen palvelu on vaikuttanut asiakkaisiin, haastateltavat arvioivat, sekä niiden asiakkaiden näkökulmas-ta, jotka ovat hankkeen tarjoamaa palvelua käyttäneet että niiden, jotka eivät ole.

Haastateltavilta kysyttiin myös, miksi he luulevat niiden asiakkaiden lähteneen mu-kaan hankkeeseen, jotka ovat sen tarjoamaa palvelua käyttäneet? Tämä kysymys ky-syttiin, koska aina ei ole itsestään selvyys, että väkivaltaa kokeneet tai käyttäneet olisi-ivat valmiita ottamaan apua ja palveluita vastaan.

Suurin osa näistä vastauksista on toki työntekijöiden arvuuttelua, mutta mielestäni yhtä tärkeitä, kuin muutkin vastaukset, koska työntekijät tietävät näiden asiakkaiden taustoja ja osaavat yhdistää niitä myös väkivallan problematiikkaan. Osa vastauksista taas on työntekijöiden asiakkailtaan kuulemia kommentteja hankkeesta ja sen tarjoa-masta palvelusta.

6.2.1 Hankeen vaikutukset asiakkaisiin

Yhtenä suurena kokonaisuutena haastateltavat mainitsivat perheen hyvinvoinnin hankkeen palvelun tuottamana edistyksenä asiakkaissa. Haastateltavista yli puolet (n=4) oli sitä mieltä, että jos asiakkaat käyttävät yhdenkin heille varatuista ajoista, niin se on jo askel eteenpäin. Kaksi haastateltavista kertoi myös asiakkaiden kertoneen, että he ovat saaneet aikaan ”hyviä keskusteluja” hankkeen työntekijöiden kanssa. Yhtenä hankkeen tärkeimmistä saavutuksista kaksi haastateltavaa piti sitä, että etenkin maa-hanmuuttajat ovat saaneet hankkeen tarjoaman palvelun kautta tietoa siitä, mikä on väkivaltaa ja tarvitseeko sitä sietää perheessä.

”Ja ei hän uskaltanut lähteä minnekään ja kestänyt. Ja sen hankkeen kautta hän sai sen tiedon, että ei tarvi olla koko ajan kotona ja että ei hän ole riippuvainen siitä.” H2.

Henkinen väkivalta on juuri tällaista uhkailua ja kiristämistä, jonka seurauksena väkivallan uhri ei pysty tunnistamaan oikeaa väärästä. Ja vaikka uhrilla olisikin ollut aikaisemmin käsitys oikeasta ja väärästä, on väkivallan tekijä saanut muserrettua tiedon niin pieniksi palasiksi, ettei uhrilla ole enää samanlaista käsitystä asioista kuin ennen. Tällaisen väkivallan muodon esittelee myös Kaitue ym. (2007, 12 - 15), Perttu ym. (2005, 10), sekä Huhtalo ym. (2003, 11).

Toisaalta kolme haastateltavista oli sitä mieltä, että hankkeen tarjoaman keskusteluvuoron myötä, vanhemmat ovat tajunneet, että myös lapset ovat osallisina perheväkivaltilanteissa, vaikka he eivät olisikaan konkreettisesti väkivallan kohteena. Usein vanhemmat sanovat, etteivät lapset tiedä heidän riitelystään mitään, koska he ovat silloin jo nukkumassa ja tällöin he myös luulevat ettei se vaikuta lapsiin millään tavalla.

”Ku se on usein se ongelma, että se lapsi jää sen parisuhteen jalkoihin, et ne aikuiset ei enää niin ku, ne vaa ajattelee, et eihän ne näistä tiitä, et lapsethan nukkuu. Et se on usein aika hirvee järkytys niille vanhemmille, et ne lapset oikeesti tietäki ja kertoo ihan oma-alotteisesti niistä tilanteista, mitä ne on ollu kuuntelemassa.” H4.

Hautamäki (1997, 37) kuvaa lasten osallisuutta vanhempien väliseen väkivaltaan, vaikkei väkivalta kohdistuisikaan suoraan heihin. Vanhemmat uskovat, etteivät lapset huomaa väkivaltaa, jos se ei kohdistu suoraan heihin. Perheessä tapahtuva väkivalta vahingoittaa lasta aina, vaikka he reagoisivatkin tilanteisiin eri tavoin. Lapset voivat vahingoittua psyykkisesti ja väkivaltatilanteessa läsnä oleminen voi aiheuttaa lapselle myöhemmässä iässä käyttäytymisongelmia, sosiaalisten taitojen katoamista sekä riitailanteiden ratkaisua väkivallalla.

Noin puolet (n=3) haastateltavista oli sitä mieltä, että kehittämishankkeen työntekijöiden nopeus ottaa asiakas vastaan, on vaikuttanut siihen, että monet asiakkaista on ottanut kehittämishankkeen palveluita vastaan. Myös asiakkaat ovat antaneet yhteistyötahojen työntekijöille palautetta nopeasta toiminnasta.

”Ja sit se (asiakas) seuraavalla kerralla sano, et tää soitti jo heti seuraavan päivän!” H4.

Jos avun saaminen perheväkivaltilanteessa kestää useita päiviä tai mahdollisesti jopa viikkoja, usein perheenjäsenet ”unohtavat”, että mitään on tapahtunut, eivätkä siksi enää lähde hakemaan apua tilanteeseen. Tällöin väkivaltainen suhde saattaa jatkua jopa vuosia, ennen kuin asia tulee ilmi. (kts. Hautamäki 1997.)

Yksittäisiä mielipiteitä haastateltavilta tuli myös liittyen välimatkaan ja asiakkaista välittämiseen. Yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että välimatka avun piiriin, voi olla hyväksi, mutta myös haitaksi. Hyväksi siksi, että on helpompaa mennä hakemaan apua toisesta kaupungista, jolloin on epätodennäköisempää, että vastaan tulee tuttu työntekijä. Toisaalta taas jollekin saattaa välimatka olla este, koska ei ole mahdollisuutta kulkea sitä matkaa järkevästi, mutta toiset taas sitten saattaa syyttää juuri välimatkaa siitä, ettei pysty käyttämään näitä avun palveluita.

”-- jollain voi vaikuttaa se et se on (mainitsee kaupungin), mut sit taas toisinpäin oon jotenki kuullu tän projektin tiimoilta, et jonku perheen on helpompi lähätä, ku on vähä muualla ku (mainitsee kaupungin nimen), mut että mä uskon, että osaan on just vaikuttanu tää välimatka.” H5.

Koski (1999, 52) mainitsee myös välimatkan yhtenä ongelmana päästä avun piiriin väkivaltaisessa tilanteessa. Koska Ensi- ja turvakotienliiton turvakoteja on suurimmissa kaupungeissa, on pienemmiltä paikkakunnilta joskus mahdottomuus päästä avun pariin. Tällaisilla pienillä paikkakunnilla eivät terveyskeskukset ja poliisikaan usein päivystä vuorokauden ympäri, jolloin on voimia säästävää jäädä kotiin, kuin lähteä hakemaan apua.

Yhdessä haastattelussa nousi esille myös se, että todennäköisesti avun hyväksymiseen liittyy se, että asia on tullut julki ja asiakkaat sitä myötä ovat iloisia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita.

”Kyllä mä sen uskon, että tällänen palvelu voi heitä auttaa, että he, kuitenkin heitä kiinnostaa se, että heistä ollaan kiinnostuneita, et joku halua oikeesti helpottaa heidän elämäänsä. Et se uhma kun on pääsyt pois, että miks työ puututte mun elämää, et ei tää kuulu teille. Niin mie luulen, et sen jälkee se on ihan, koska hätähän näil ihmisil on.” H1.

Usein toisten elämään puuttuminen nähdään eettisesti arveluttavana ja siksi väkivaltaan puuttuminen ajatellaan sekaantumisena toisten asioihin. Kotona tapahtuva väkivalta saatetaan ajatella edelleen yksityisasiana, johon muiden ei tarvitse, eikä tule puuttua. Väkivallan loppumisen kannalta saattaa olla olennaista, että se otetaan puheeksi. Suurin osa ihmisistä arvostaa sitä, että heistä ollaan kiinnostuneita ja heidän asioistaan kysellään. Vaikka uhri ei olisikaan valmis puhumaan juuri sillä hetkellä, hän kuitenkin tietää, että hänen voinnistaan ollaan kiinnostuneita. (Holma 2005, 155; Naistenlinja 2011c, 11.)

6.2.2 Hankkeen tarjoamasta avusta kieltäytyminen

Kehittämishankkeen palveluista kieltäytymiseen oli, neljän haastateltavan mielestä, syynä hankkeen rajallisuus. Hanke pystyy enimmillään tarjoamaan asiakkaille 12 tapaamiskertaa hankkeen työntekijän kanssa. Nämä 12 tapaamista on yhteistyötahon työntekijöiden mielestä liian vähäisiä, koska pelkän luottamuksen synnyttämiseen asiakkaan kanssa saattaa kestää jopa vuosia. Toisaalta jokainen näistä haastateltavista sanoi myös, että ymmärtää hankkeen rajallisuuden ja resurssit.

”Vaikka tietääkin, että sais sen kakstoista, niin kuitenkin. Se, että hän on hirveen luottamaton viranomaisiin, ni se vaatii kyllä sen kakstoistaki kertaa, että aat-

telee, että toi on hyvä jätkä, että sen kanssa mä voin puhuu. Et se haitta siinä kyllä on, se lyhyys.” H1.

Haastateltavista kolme arvioi myös, että asiakkailla ei ollutkaan rohkeutta tulla esiin asian kanssa, koska tämä oli ehkä ensimmäinen kerta, kun väkivallan käyttö perheessä tuli ilmi. Yksi haastateltavista sanoi myös erään asiakkaan kokeneen, ettei perheessä hänen mielestään sitten kuitenkaan ole väkivaltaa, ja siksi ei halunnut enää jatkaa käyntejä hankkeessa.

Usein, kun perheessä tapahtuu väkivaltaa saa väkivallan tekijä pyytää anteeksi, hyvittelee, lupaa olla tekemättä niin enää koskaan ja saa yleensä ”käännettyä” asian uhrin syyksi. Tällöin uhri alkaa syyttää itseään tapahtuneesta ja ajattelee, että teko oli oikeutettu. Ensimmäisen lyönnin jälkeen luottamuksen, lämmön ja läheisyyden tilalle tulee pelko, ahdistus ja häpeä. Häpeä on usein juuri se, mikä estää uhria hakemasta apua. (Koski 1999,51.) Toisaalta perheenjäsenillä on ehkä oma käsitys väkivallasta, joka ei ehkä kohtaakaan työntekijän kanssa, jolloin asiakas ei näe tarvitsevansa apua.

Kun haastateltavat arvioivat väkivallan vaikutuksia niissä asiakkaissa, jotka eivät ole hankkeen tarjoamaa palvelua käyttäneet, niin kaikilta haastateltavilta esiin nousi lasten oireilu ja voiminen pahoin.

”Mä näkisin, että se ahdistus lisääntyis siinä perheessä ja ne lapset alkais oirehtii, heidän koulu menis huonosti, siirrettäis erityisluokille. Se pahoinvointi vaan jatkuis ja se pelko olis sillä.” H3.

Hautamäki (1997, 36 - 37) tarkastelee Naistenlinjan tapaan perheväkivallan vaikutuksia moniin eri osa-alueisiin perheessä. Perheväkivallasta kärsii koko perhe. Erityisesti perheväkivalta vaikuttaa henkisesti mutta mahdollisesti myös taloudellisesti. Se vaikuttaa perheen elämän laatuun ja pitkittyessään lapset alkavat oireilla, joka mahdollisesti vaikuttaa koulunkäyntiin. Vanhempien välinen väkivalta on lapsille erittäin haitallista, koska se voi vaikuttaa lapseen ja lapsen kehitykseen monella eri tavalla. Esimerkiksi lapsen kehitys ja minäkuva saattaa vaurioitua, vaikka lapsi ei olisikaan konkreettisesti väkivallan kohteena.

Kaksi haastateltavista uskoi myös, että huostaanotot saattavat lisääntyä, jos perheväkivaltaan ei saada tai haeta apua. Lastensuojelullisen huolen tarpeen kasvamista voi näissä tilanteissa selittää juuri lasten oireilulla, mikä saattaa näkyä alenevassa koulu-menestyksessä ja yleensä pahoinvointina.

”Oli se sitte fyysistä tai henkistä se väkivalta, ni samal taval ne lapset alkaa oirehtimaa siitä, ihan takuulla. Huostaanotot mahdollisesti lisääntyis ja sit meidän asiakkuudessa olis enemmän lapsiperheitä ja meidän resursseilla täl hetkellä ni se olis täys mahottomuus, että myä pystytää ottaa.” H4.

Lastensuojelulaki (417/2007) vastuuttaa ensisijaisesti lapsen vanhemman tai muun huoltajan huolehtimaan lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman tai muun huoltajan kuuluu turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. Tällaista kasvuympäristöä ei välttämättä perheväkivaltakodeissa ole, jolloin lastensuojelullisilla keinoilla, jotka saattavat olla jopa huostaanottoja, pyritään turvaamaan lapsen kehitys.

Yli puolet haastateltavista (n=5) mainitsi myös väkivallan kierteen ja ylipolveutumisen riitatilanteiden ratkaisuisa jatkuvan, jos väkivaltaiseen käyttäytymiseen ja väkivallan kohteeksi joutumiseen ei haeta apua.

”Kierre jatkuis. Eli tulis lisää semmosii lapsii ja nuorii, joilla ei ole niitä ratkasutaitoi riitatilanteissa, muuta ku se lyöminen ja haukkuminen.” H1.

Jos väkivallan uhri ei kykene hakemaan apua, niin väkivallan tekijä kuvittelee saavansa luvan käytökseensä. Koska uhri on toiveikas ja tuntee olevansa rakastettu ja väkivallan tekijä jatkaa käytöstään, on väkivallan kierre valmis. Rautava & Perttu (2002, kalvo 20) Huhtalo (2002, 11) ja Flinck (2006, 22 - 23) selittää väkivaltaisen käytöksen johtumista muun muassa lapsuudessa opittujen mallien käyttämisellä aikuisuudessa ja vääristä vuorovaikutusmalleista.

7 POHDINTA

Opinnäyteyöni aihe on mielestäni ajankohtainen ja keskustelua herättävä. Perheväkivalta aiheena ei ole enää samanlainen tabu kuin joitakin vuosia sitten, vaikka Suomessa vallitsee edelleenkin ”toisten asioihin ei puututa” -kulttuuri ja monet ajattelevat edelleenkin, että kodin seinien sisäpuolella tapahtuva kuuluu myös sinne. Lähes koko ajan käydään myös keskusteluja perheväkivallan ehkäisemisestä ja käynnistetään hankkeita ja projekteja liittyen perheväkivaltaan. Valitettavan usein nykyään uutisoidaan myös perheväkivallan raaosta tapahtumista.

Suomessa kunnat järjestävät luvattoman huonosti palveluita perheväkivallan uhreille ja tekijöille. Ensi- ja turvakotienliiton turvakoteja on vain isoimmilla paikkakunnilla ja muiden tahojen ylläpitämiä turvakoteja muutamilla muilla paikkakunnilla. Usein turvakodit ovat myös jonkin lastensuojelulaitoksen tai lastensuojelujärjestön yhteydessä toimiva, jolloin useinkaan turvakotiin ei oteta turvakodin tarpeessa olevaa henkilö, jolla ei ole alaikäistä lasta. Turvakoteihin liittyvää lakkauttamiskeskustelua on käyty myös monissa kunnissa, koska turvakodeissa asiakkaat tuntuvat olevan vähentyneet. Toisaalta, kun kuuntelee väkivaltatilanteessa olevien perheiden kanssa työskenteleviä työntekijöitä, tuntuu kaikkien suusta yhteen ääneen kuuluvan tilanteiden esiin tuleminen sykleittäin. Joinakin hetkinä asiakkaita on paljon ja turvakotia tarvittaisiin päivittäin, mutta toisinaan sitten kukaan ei tunnu joutuvan elämään väkivaltaisen ilmapiirin omaavassa perheessä (toki ihanteellistahan se olisi). Vuodesta toiseen väkivaltaongelmat tuntuvat kärjistyvän loma-aikoina, erityisesti jouluna ja kesällä, jolloin asiakkaita on usein enemmän kuin muina aikoina vuodesta. Suositujen lomakuukausien jälkeen työntekijöillä onkin usein asiakkaita jonoksi asti.

Siksi olisikin tärkeää, että eri teemoihin spesifioituneet palvelut olisi eriytetty niin, että jokaisella toimijalla olisi mahdollisuus keskittyä tiettyyn ongelmaan, eikä yrittää hoitaa kaikkia ongelmia yksin. Vaikka en pitäisi palveluiden pirstaloimisesta eri toimipisteisiin, olisi minusta kuitenkin järkevää, että suuret ongelmat pystyttäisiin ratkaisuun aina yhtenä omana ongelmana, eikä esimerkiksi väkivaltaongelmaa osana päihhteiden väärinkäyttöä. Toki väkivaltainen käyttäytyminen voi johtua osin päihhteiden käytöstä, mutta usein siellä on takana myös jotakin muuta, mikä ei raitistumisen myötä parane.

Opinnäytetyöni tuloksista käy hyvin ilmi se, että ennen *Ota ajoissa väkivalta puheeksi* - kehittämishanketta Kymenlaakson alueella oli tilanne juuri tämänkaltaisen. Tuloksista tulee esille myös se, että näiden perheiden kanssa työskentelevillä tahoilla on pelko, että näin käy uudelleen, jos hanke tai sen tuottama palvelu ei saa jatkoa hankkeen päättymisen jälkeen.

Haastatteluista kävi ilmi myös muiden, ennen perheväkivalta asiakkaita hoitaneiden, tahojen ruuhkautuminen sillä aikaa kun nämä asiakkaat on ohjattu hankkeen tarjoaman palvelun piiriin. Tällä hetkellä resurssit kaikilla tahoilla ovat ”piipussa” ja edelleen resursseja aiotaan leikata. Yhteistyötahojen työntekijät näkevät kehittämishankkeen tarjoaman avun tai sen kaltaisen avun olevan erittäin tarpeellinen Kymenlaakson alueella. Tarvetta on enemmän kuin on mahdollisuus antaa, eikä toista väkivalta-problematiikkaan spesifioitunutta palvelua alueella ole. Toivottavasti tilanne kehittämishankkeen jälkeen ei ole sellainen kuin eräs haastateltavista kärjistetysti kuvasi: ”--*katotaan kolmen viikon päästä kun on seuraava vapaa aika, että ootko vielä hengissä.*”

Mielestäni teoriatieto perheväkivallasta, sekä siitä saadut aiemmat tilastotiedot tukevat opinnäytetyöni tuloksia erinomaisesti. Esimerkiksi haastatteluissa esiin tulleet asiakkaiden ajatusmaailmat perheväkivallan vaikutuksista lapseen, saa tukea loistavasti aikaisemmasta perheväkivaltaan liittyvästä tiedosta, jonka mukaan lapsi kärsii aina vanhempien välisestä väkivallasta, vaikkei olisikaan sen kohteena fyysisesti.

Opinnäytetyöhöni liittyvään haastatteluun suostuneet työntekijät osasivat mielestäni arvioida hanketta erinomaisesti. He toivat näkemyksiään esille myös kriittisesti ja osasivat perustella vastauksiaan hyvin. Joidenkin haastateltavien kanssa päästiin myös syvempään keskusteluun, jolloin haastateltavat pystyivät myös palaamaan edellisiin kysymyksiin, mikä taas antoi mielestäni tuloksille enemmän luotettavuutta. Vaikka osassa kysymyksissä työntekijät joutuvatkin vastaamaan ikään kuin asiakkaiden puolesta, on mielestäni tulokset näiltäkin osin luotettavia, koska työntekijät tuntevat nämä asiakkaat, tietävät heidän lähtökohdat ja osaavat arvioida heidän käyttäytymistään. Tällaiseen tilanteeseen haastateltavat joutuivat esimerkiksi arvioidessaan hankkeen palvelun vaikutuksia asiakkaisiin.

Opinnäytetyöni alkuvaiheessa olin kokematon tutkimuksen tekijä, niin haastattelijana kuin ehkä myös kirjoittajana. En kuitenkaan usko sen, että ensimmäiset haastattelut sujuivat enempiä lisäkysymyksiä kysymättä, vaikuttaneen opinnäytetyöni luotettavuuteen. Päinvastoin uskon ehkä ensimmäisten haasteltavien havainneen kokemattomuuteni kyseisessä tilanteessa, jolloin he osaisivat itse kysyä tarkentavia kysymyksiä minulta, jolloin kysymyksiin saatiin laajempia ja syvempiä vastauksia.

Jo opinnäytetyön haastatteluita tehdessäni minua alkoi kiinnostaa asiakkaiden mielipiteet hankkeesta ja se, ovatko ne yhtenäisiä heidän kanssaan työskentelevien työntekijöiden kanssa vai eroavatko ne jossakin kohtaa, ja jos niin missä. Toisaalta asiakkailta saattaisi saada myös aivan uusia ja erilaisia näkökulmia ja ajatuksia, joita työntekijät eivät ole osanneetkaan edes kuvitella.

Erään haastatellun toteamuksen ”*Mietin kyllä, et mihin näitä asiakkaita sitte laittais, jos hanke ei saa pysyvyyttä.*”, toivoisin herättävän keskustelua ja ajatuksia siitä, mihin niitä asiakkaita todella sitten laitetaan, jos ei ole tahoja tai palvelua, jolla on aikaa tavata väkivaltaisessa perheessä eläviä ihmisiä ja jolla on taito kohdata näitä ihmisiä. Tämän lausahduksen halusin nostaa jopa opinnäytetyöni otsikkoon juuri siinä toivossa, että se herättäisi keskusteluja ihmisten välillä.

8 LÄHTEET

Alasmaa, Reijo 2011. Kuntien terveys- ja sosiaalipalvelujen henkilöstö 2010. Tilasto-
raportti 28/2011. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Eläinsuojelulaki (247/1996). WWW-dokumentti.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247?search\[type\]=pika&search\[pika\]=
el%C3%A4insuojelulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19960247?search[type]=pika&search[pika]=el%C3%A4insuojelulaki). Ei päivitystietoa. Luettu 5.4.2011.

Ensi- ja turvakotienliitto. WWW-dokumentti.

[http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/perhevakivalta/turvakodit-ja-
avunhakijat/](http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/perhevakivalta/turvakodit-ja-
avunhakijat/). Ei päivitystietoa. Luettu 3.10.2011.

Ensi- ja turvakotienliitto. WWW-dokumentti.

<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/tyomuodot/>. Ei päivitystietoa. Luettu 3.10.2011.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere:
Vastapaino.

Ewalds, Helena (toim.) 2005. Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas pari- ja lähisuhde-
väkivallan ehkäisytyöhön. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2005:7. Helsinki:
Yliopistopaino.

Flinck, Aune 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Tampere: Tampe-
reen yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Hautamäki, Jari 1997. Perheväkivalta. Käännekohta miehen elämässä. Jyväskylä:
Gummerus Kirjapaino Oy.

Hirsjärvi, Sikka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna
2009: Kariston Kirjapaino Oy.

Holma, Juha, M. 2005. Parisuhde- ja perheväkivallan turvallinen ehkäisy ja hoito. Teoksessa Holma, Juha, M. & Wahlström, Jarl (toim.) Iskuryhmä. Miesten puhetta Vaihto-
toehto väkivallalle -ryhmissä. Helsinki: Yliopistopaino.

Honkatukia, Päivi & Kivivuori, Janne 2011. Rikosten uhrin tukipalvelujen asiakkaina –
kyselytutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Huhtalo, Pekka; Kuhanen, Jarkko; Pyykkö, Eero 2003. Kotona turvassa. Katkaise vä-
kivallan kierre. Suomen Mielenterveysseura. Vantaa: Dark Oy.

Kaitue, Sanna; Noponen, Tanja; Slåen Anne 2007. Yleistä muttei yksityistä - Oikeu-
delliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Koski, Helene 1999. Ulos ansasta. Apua perheväkivaltatilanteisiin. Kirjayhtymä Oy.
Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kotkan kaupunki. WWW-dokumentti.

http://www.kotka.fi/alltypes.asp?d_type=5&menu_id=2242. Päivitetty 12.3.2006.
Luettu 3.10.2011.

Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti ry. WWW-dokumentti.

<http://www.kymenlaaksonensijaturvakoti.fi/>. Ei päivitystietoa. Luettu 3.10.2011.

Laki vahingonteosta (769/1990). WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>. Ei päivitystietoa. Luettu 5.4.2011.

Lastensuojelulaki (417/2007). WWW-dokumentti.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelulaki). Ei päivitystietoa. Luettu 5.4.2011.

Lehti, Martti 2010. Henkirikoskatsaus 2010. Verkkokatsauksia 17/2011. Oikeuspoliittinen
tutkimuslaitos.

Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Kirjayhtymä Oy. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Laki lähestymiskiellosta (898/1998). WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980898>. Ei päivitystietoa. Luettu 5.4.2011.

Naistenlinja 2011a. WWW-dokumentti.

<https://www.naistenlinja.fi/fi/julkinen/tietoa+vakivallasta/mista+vakivalta+johtuu/>. Ei päivitystietoa. Luettu 3.10.2011.

Naistenlinja 2011b. WWW-dokumentti.

<https://www.naistenlinja.fi/fi/julkinen/tietoa+vakivallasta/vakivallan+seuraukset/>. Ei päivitystietoa. Luettu 1.9.2011.

Naistenlinja 2011c. Onko joku tuntemasi nainen parisuhdeväkivallan kohteena? Opas perheenjäsenille, ystäville ja naapureille. WWW-dokumentti.

<https://www.naistenlinja.fi/binary/file/-/id/9/fid/14/>. Ei päivitystietoa. Luettu 24.1.2011.

Nettiturvakoti. WWW-dokumentti.

https://www.turvakoti.net/site/?lan=1&page_id=188. Ei päivitystietoa. Luettu 24.1.2011.

Nyqvist, Leo 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Turku: Painosalama Oy.

Perttu, Sirkka 2002. Väkivallan sykli. Teoksessa Rautava Marie & Perttu Sirkka (toim.) Naisiin kohdistuva pari- ja lähisuhdeväkivalta. Käsikirja perus- ja täydennyskoulutukseen. Stakes/Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti. Helsinki: Erikoispaino Oy.

Perttu, Sirkka; Mononen-Mikkilä, Päivi; Rauhala, Riikka; Särkkälä, Päivi 2005. Pääntavaus selviytymiseen. Väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Piispa, Minna & Heiskanen, Markku 2000. Väkivallan hinta. Naisiin kohdistuvan väkivallan kustannukset Suomessa. Oikeus 2000: 14, SVT. Helsinki: Tilastokeskus ja tasa-arvoasiain neuvottelukunta.

Piispa, Minna; Heiskanen, Markku; Kääriäinen, Juha; Sirén, Reino 2006. Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225. Helsinki: Hakapaino Oy.

Rikoslaki (39/1889). WWW-dokumentti.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search\[type\]=pika&search\[pika\]=rikoslaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search[type]=pika&search[pika]=rikoslaki). Ei päivitystietoa. Luettu 5.4.2011.

Salmi, Venla; Lehti, Martti; Sirén, Reino; Kivivuori, Janne, Aaltonen, Mikko 2009. Perheväkivalta Suomessa. Verkkokatsauksia 12/2009. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Seksuaalirikoslaki (563/1998). WWW-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=rikoslaki>. Ei päivitystietoa. Luettu 5.4.2011.

Toikka, Veli-Matti & Trygg, Kirsti 2009. Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämishanke. Ota ajoissa väkivalta puheeksi. Hankesuunnitelma.

Tuomi, Juhani & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Tammi.

Unicef 2000. Domestic violence. Against women and girls. WWW-dokumentti.

<http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>. Ei päivitystietoa. Luettu 15.9.2011.

Yle. WWW-dokumentti.

http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/01/torkea_perhevakivalta_kohdistuu_miehiin_naisia_useammin_1352897.html. Päivitetty 12.1.2010. Luettu 24.1.2011.

Lupa-anomus**Kymenlaakson Ensi- ja turvakoti-
yhdistys ry:n johtokunta**

Sini Kiiski
Yhteisöpedagogiopiskelija (amk)
..... (osoite)
..... (puhelinnumero)
sinikiiski@gmail.com

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Anon kohteliaimmin tutkimuslupaa opinnäytetyöhöni, joka käsittelee perheväkivaltaa ilmiönä ja kehittämishankkeen yhteistyötoimien välistä toimintaa asiakkaiden hyväksi. Opinnäytetyöni on päätös Mikkelin ammattikorkeakoulussa Kulttuuri-, nuoriso- ja sosiaalialanlaitoksella Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmassa suorittamalleni Yhteisöpedagogiopinnoille (amk). Yhteisöpedagogiopintojen laajuus on yhteensä 210 opintopistettä. Tällä hetkellä opinnäytetyöni nimeksi on muotoutunut *Perheväkivalta, millaista apua väkivaltatilanteeseen saa?* uskon sen vielä kuitenkin muuttuvan opinnäytetyön edetessä. Opinnäytetyö toteutetaan Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatyön kehittämishankkeen ohjauksessa. Opinnäytetyössäni ei käsitellä asiakastietoja, vaan aineistonkeruu tapahtuu yhteistyötahojen työntekijöitä haastatteleamalla. Aineistot olen suunnitellut kerääväni kevään ja alkukesän 2011 aikana, jolloin opinnäytetyöni arvioitu valmistumisaika on joulukuu 2011.

Mikkelissä 03.03.2011

Sini Kiiski

Kysymysrunko haastatteluun. Teemahaastattelu.

Kehittämishanke ja työntekijä

1. Tieto kehittämishankkeesta?
2. Kehittämishankkeen keskeiset tavoitteet suhteessa työn päämääriin (tehokkuus, vaikuttavuus, hyödyllisyys, kesto/pysyvyys)
3. Kehittämishankkeen palvelut, tarpeellisuus
4. Palveluista ollut hyötyä työn kannalta? Millaista? Jos ei, miksi ei?
5. Omakohtainen hyöty asiakastyön kannalta, että väkivaltatyön palveluja tarjotaan matalan kynnyksen periaatteella? Työyhteisön hyöty?
6. Kehittämishankkeen tarjoama väkivaltatyön palvelu riittävän selkeä?
7. Väkivaltatyön palvelu helpottanut/vaikeuttanut työtäsi? Miten?
8. Tämänkaltaisella palvelulla on tarvetta/kysyntää? Onko tarpeellista? Miksi?

Kehittämishanke ja asiakkaat

1. Ovatko asiakkaat käyttäneet kehittämishankkeen tarjoamaa matalan kynnyksen apua? Mitä palveluja?
2. (Jos eivät ole käyttäneet, mistä luulet sen johtuvan?)
3. Hankkeen tähänastiset vaikutukset asiakkaiden elämässä, miten arvioisit? Entä vaikutuksen pitkäkestoisuutta asiakkaiden elämässä?
4. Jos tätä palvelua ei olisi, mihin asiakkaat voisi lähettää ja millaisia palveluja heille sitten olisi tarjolla?
5. Jos asiakkaasi eivät olisi käyttäneet tätä palvelua, mitä heille mahtaisi nyt kuulua?

6. Mitä muuta haluaisit sanoa?